ԱՒԵՏԱՐԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԱՏՈՐ ԾԱ. ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 15, 1898 ԹԻՒ 37

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

	Երես
Նշաններ Աստուծոյ Հոգածութեան	289
Մեր Փրկութեան Առաջնորդը	289
Խորհրդածութիւններ Ա. Երբայեցիս Թղթին վրայ	290
Ժուժկալութիւն	291
Օթթօ Ֆոն Պիզմարք	292
Քարոզ	293
Դիտողութիւն Մը	294
Ազգ	294
Հանդէս Քաղաքական	295
Դրամական	296

ԱՒԵՏԱԲԵՐ՝ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ կը հրատարակուի ամեն հինգշաբթի օր։

Տարեկան գինն է ամեն տեղւոյ համար կանխիկ 1½ մեճիտիյէ, վեցամսեայ՝ ¾ մեճիտիյէ։ Թղթատարի ծախքը խմբագրութեան վրայ է։ Մեկ թերթի գինն է 30 փարա։

Հրատարակելի կամ խմբագրութեան վերաբերեալ նամակներ պարտին ուղղուիլ առ Տր. Ճ. Ֆ. Հէրիճ, իսկ բաժանորդագրութեան վերաբերեալներն՝ առ Տր. Ճ. Ք. Կրին, Ամերիկան Խան, Կ. պոլիս։

Ամերիկայի Միսիոնարաց Ընկերութեան կողմանէ,
Ճ. Ք. ԿՐԻՆ, ԱՐՏՕՒԱՏԵՐ
Ճ. Ֆ. ՀԷՐԻՃ, ՏՆՕՐԻՆ–ԽՄԲԱԳԻՐ

ՆՇԱՆՆԵՐ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՀՈԳԱԾՈՒԹԵԱՆ

Մեր Տէրն հրաշք կը գործէ երբ պէտք կայ հրաշքի։ Բազմապատկեց նկանակներն ու ձուկերն անապատին մէջ, բայց ոչ կախարդայուժի մէջ։ Ուր կարօտութիւն կար, կը լեցնէր զայն հրաշքով, եթէ չէր կրնար լցուիլ ուրիշ ոևէ կերպով։ Բայց ուր կարելի էր լցուիլ ուրիշ կերպով առանց հրաշագործութեան, Թողուց որ լցուի սովորական միջոցներով։ Անպիսի դարու մը մէջ ուր բժշկական արուեստը դեռ իր մանկութեան մէջ էր — եթէ արդարև կրնայ ըսուիլ թէ ծնած էր — բժշկեց հիւանդները, և քանի մը անգամ կենդանացուց տարաժամ մեռածները։ Բժշկական արուեստին, ինչպէս և ուսուցչականին և հովուականին, նկատմամբ մարդիկ այն օրեր անապատին մէջ էին։ Բայց եռքի օրերուս երբ դուրն ու հաւատքը, ըստ արձնցուցականն, ծնունդ տուած են բժշկութեան, առ հասարակ բժշկին կը թողու հիւանդութեան խնամքը և դարմանը։ Եւ որովհետև ա-նոր աղբեցութեան չրջանակէն դուրս ոչ ուրեք կը գտնուի բժշկական ողջ դիտութիւն, անոր զօրութեամբ կը բուժուինք մենք բժշկին ձեռամբ նոյնչափ ճըշմարտապէս որչափ անոր հօր խնամքով կը սնանինք երկրագործին աշխատութիւններուն և հունձքին առատութեան սիջոցաւ։ Ճշմարիտ հաւատքը չի թողուր որ երկու պարագային մէջ ալ մեզմէ ծածկուի Աստուածային ձեռքը։ Աստուծոյ պիտի տրուի վաստքը հունձքին և բուժման համար միանգամայն։

ՄԵՐ ՓՐԿՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԸ

Ա. Երբայեցիս Թղթոյն հեղինակը Քրիստոսի վրայ կը խօսի իբրև մեր փրկութեան Առաջնորդին վրայ։ Ընհատակն չէ որ գինուորական այս բառը գործածելով ուզեց բազդատութիւն մը ընել Մովսեսի և Քրիստոսի գործերուն միջև։ Մովսէս Իսրայէլի առջևէն գնաց և գերութենէ ազատութեան տարաւ զանոնք։ Քրիստոս աւելի ահեղ բազմութեան մը, հոգևոր Իսրայէլի, կ'առաջնորդէ մեզմէ գերութենէն դէպ Աստուծոյ որդւոց փառաւոր ազատութիւնը։ Այս փոխաբերութիւնը մեր ցերդը փրկարար գործին կարևոր դերուագներէն մէկ քանին կը ներկայացնէ մեր ուշադրութեան։

*Կը թելադրէ թէ մեր փրկութիւնը ընթացք մ'է, երկար չուի մը դէպ Աւետեաց Երկիրը։ Արդարև երբ Աստուած որոշեցին Իսրայէլացիք մեկնիլ Եգիպտոսէ, անոնց ազատումը իրագործուած կրնար ըսուիլ ըստ որոշման։ Այդ որոշմամբ բաժնուելեան անոնք իրենց անցեալէն և դարձուցին իրենց երեսները դէպ ի նոր կեանք մը։ Այդ որոշումը կարևոր թուական մը, նոր չրջան մը բացաւ, որուն նշանակութիւնը կարելի չէ լիովին բացատրել որչափ ալ երկար խօսուի։ Բայց այդ որոշումը զանոնք չփոխադրեց իսկոյն Քանանու երկիրը։ Ընդհատման և նեղութեան տարիներ պիտի անցնէին դեռ, երկար և դժնդակ ուղևորութիւններ պիտի կատարուէին տակաւին մինչև որ տեսնէին անոնք իրենց խոստացուած երկիրը։ Այդ ուղևորութեան ընթացքին Աստուած անոնց հետ ունեցաւ յարաբերութիւններ որոնք կը նմանին Աստուծոյ և մարդկան միջև եղած յարաբերութեանց։ Ինչպէս Աստուած մեզ կը կոչէ դէպ ի Քրիստոս, նոյնպէս ալ անոնց կոչեց դէպ ի Քանան։ Ինչպէս մենք կը հաւատանք Քրիստոսի, նոյնպէս ալ անոնք հաւատացին Աստուծոյ։ Ինչպէս մենք կը հնազանդինք Քրիստոսի, նոյնպէս ալ անոնք հնազանդեցան Աստուծոյ։ Ինչպէս մենք կը փնտռենք Քրիստոսի, նոյնպէս ալ անոնք փնտռեցին Աստուծոյ։ Ինչպէս մենք կը սիրենք Քրիստոսի, նոյնպէս ալ անոնք սիրեցին Աստուծոյ։ Ինչպէս մենք կը ծառայենք Քրիստոսի, նոյնպէս ալ անոնք ծառայեցին Աստուծոյ։ Ինչպէս մենք կը վստահինք Քրիստոսի, նոյնպէս ալ անոնք վստահեցան Աստուծոյ։ Ինչպէս մենք կը յուսանք Քրիստոսի, նոյնպէս ալ անոնք յուսացին Աստուծոյ։ Ինչպէս մենք կը սպասենք Քրիստոսի, նոյնպէս ալ անոնք սպասեցին Աստուծոյ։ Ինչպէս մենք կը պաշտենք Քրիստոսի, նոյնպէս ալ անոնք պաշտեցին Աստուծոյ։ Ինչպէս մենք կը փառաբանենք Քրիստոսի, նոյնպէս ալ անոնք փառաբանեցին Աստուծոյ։ Ինչպէս մենք կը հաւատարմանանք Քրիստոսի, նոյնպէս ալ անոնք հաւատարմացան

“Ան որ կը սրբէ, ու ան որ կը սրբուի, ամէնն ալ մէկէ մըն են։” “Զարչարանքով” կատարեալ եղաւ։ “Ինչ բանով որ ինքը չարչարուեցաւ՝ փորձութիւն կրեց, կրնայ փորձանաւորներուն ալ օգնական ըլլալ։” Առաջնորդը կատարելապէս նմանցուած է անոնց՝ որոնց ան կ'առաջնորդէ։ Ընտիր վիճակակից եղած է փորձութեան և նեղութեան այս կեանքին մէջ։ Գիտէ թէ ի՛նչ կը նշանակէ մարդկային կեանքը։ Զգացած է փորձութեան ղօրութիւնը։ Կքած է մարդկային իշխանութեան բեռան տակ։ Գիտէ թէ մարդկային սիրտերն ի՛նչ բանի կը կարօտին կեանքի պայքարին տաղնապներուն մէջ։ Մինչև անգամ ճաշակած է բուն մահուան դառնութիւնը։

ԽՈՐ ՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱՌ ԵՐԱՑԵՑԻՍ ԹՂԹԻՆ ՎՐԱՑ

[խմբագրական]

Ա. ԹՂԹԻՆ ՈՒՈՒՆ ԷՒԻԹԸ

Եբրայեցւոց գիրքը եղական տեղ մը կը գրաւէ Նոր Կտակարանի գիրքերուն մէջ։

1. Ուրիշ տեսէ գիրքէ չատ աւելի որոշ եւ մեթոտաւոր կերպով կը ներկայացնէ Հին Ուխտին յարաբերութիւնը Նորին հետ, Օրէնքին յարաբերութիւնը Աւետարանին հետ, ձեւերու եւ արարողութիւններու յարաբերութիւնը Քրիստոսի կեանքին ու մահուան հետ, անցաւոր եւ առժամանակեայ քահանայութեան յարաբերութիւնը Քրիստոսի մի միայն ինայուն եւ կատարեալ քահանայութեան հետ, Դաւթի տեսանելի թագաւորութեան յարաբերութիւնը Աստուծոյ Որդւոյն անտեսանելի թագաւորութեան հետ։

2. Այս թղթին թէ՛ տրամաբանութիւնը թէ՛ պերճախօսութիւնը չատ տպաւորիչ են։ Ուղղուած է Եբրայեցիներուն։ Իր հեղինակն առաւգապէս գիտցուած չէ։ Եթէ պրոզը Պօղոս կամ առաքեալ մը չէր, ապառելական դարէն էր, ուսեալ Եբրայեցի մը Եբրայական դրականութեան հմուտ, Մովսիսական օրինաց քաջատեղեակ, որ սակայն կը ջատագովէ թէ Յիսուս եւ անոր քաւարար գործը մարդկային սեռին փրկութեան համար կատարուած Աստուածային պատրաստութիւններուն մէջ գերագոյն տեղ մը բռնելու իրաւունք ունէին։ Կարդացէք է եւ ժ գլուխները եւ տեսէք թէ ինչ սեղմ եւ հզօր եւ եղրակացուցիչ է գրողին ապրամանութիւնը եւ թէ առ Յիսուս ինչ բուռն սիրով վառուած է անոր սիրտը եւ կը գտարին անոր բառերը։

3. Թերեւս այս թղթին ամենէն նշանաւոր հանգամանքն է Հին Կտակարանի վկայութիւններով լի ըլլալը։ Դիտեցէք մանաւանդ բառէս անոր Ա գլուխը։ Ամբողջ երկու երրորդ մասը Հին Կտակարանէն ուղղակի առնուած վկայութիւն է։ Թուղթը ներշնչուած մեկնութիւն է Հին Կտակարանի ամենէն կենսական կէտին, այսինքն այն յարաբերութեան՝ զոր Հին Ուխտն ունի Նորին ու Քրիստոսի քաւարար գործին հետ։

Թղթին Յունարէն բնագիրը կը սկսի նշանաւոր երկու մակբայներով, որ Հայերէնի մէջ թարգմանուած են ոսպէս. «Շատ մասերով ու չատ կերպերով» Եբրայեցիներուն կրթութեան գործին մէջ վճռ որոշ մասեր եւ չրջաններ կրնանք ցոյց տալ. (ա) Նահապետական չրջանը, (բ) Մովսեսի, անոր գործին եւ անոր ձեռամբ հաստատուած Աստուածապետութեան չրջանը, (գ) Դատաւորներուն չրջանը, (դ) Հրէական թագաւորութիւններուն չրջանը, (ե) Գերութեան չրջանը, (զ) Քահանայական եւ իշխանական վարչութեան չրջանը որ տեւեց մինչեւ Հրէական պետութեան ընկղզումը Հռոմէական նին մէջ։

Յայտնութեան «չատ կերպերն» են (1) նահապետներուն տեսիլները, (2) հրեշտակային պատգամաւորները, (3) օրինաց տուչութիւնը, (4) Դեղէոնի, Սամիսոնի եւ ուրիշներու եղածներուն նման մասնաւոր եւ անհատական կոչումները, (5) Մովսեսի, Սամուէլի, Եղիայի, Եղիսէի եւ մարգարէներու այն երկար չարքին, որուն գլուխն էր Եսայի, առաքումը, (6) Յիսուս Քրիստոսի, Աստուածորդւոյն, մինչեայ արուած աւարտական յայտնութիւնը։

Հիմա կը համարձակիմ այս թղթին առաջին չորս համարներուն պարունակութիւնը լայնօրէն մեկնաբանելու փորձ մը ընել։

«Աստուած ի վաղուց յայտնեց ինքզինք մարդկութեան։ Նախադպրոցական ժամանակներուն մէջ տեսիլներով եւ հրեշտակներով երեւցաւ Նոյի եւ Աբրահամու, Իսահակայ եւ Յակոբու։ Սորվեցուց անոնց, արդարեւ տարբական ձեւերով, բայց իրականապէս սորվեցուց, ինչ որ ուրիշ ազգէ մարդիկ բնաւ չէին գիտեր — Աստուծոյ միութիւնը, մեծութիւնը, սրբութիւնը, ճշմարտութիւնը եւ չնորհքը։ Սորվեցուց արդարութեան եւ մաքրութեամբ ու ճշմարտութեամբ Աստուծոյ ծառայութեան հիմնական գաղափարը։ Մարդկային սեռին տղայութեան չրջանն էր այն, եւ մարդիկ առ հասարակ կ'ապրէին ու կը մեռնէին հոգեւոր առումն ճշմարտութեան խորապէս ոգեւորիչ մէջ։ Բայց ոմանք, Հրեայ ժողովրդեան նախահայրերը, սորվեցան առաջին դասերն Աստուծոյ եւ անոր ծառայութեան վրայ։ Այդ մարդիկը մարգարէ կամ ուսուցիչ էին իրենց օրով, ինչպէս Իսրայէլի հոգի մարգարէներն իրենց օրով ուսուցիչ էին ամբողջ ժողովրդին։

«Յակոբի մահէն մինչեւ Մովսեսի ժամանակը թերեւս 200 տարի անցաւ։ Այդ միջոցին Իսրայէլացիք ժողովուրդ էին, թէեւ դերի եւ խորհրդով ու կենցաղով վատթարացած։ Մովսէս յոյժ նչանաւոր կրթութեամբ մը որ տեւեց ութսուն տարի՝ պատրաստուեցաւ այնպիսի գործի մը, որ մինչեւ այն ժամանակ բնաւ չէր ունեցած իր նմանը մարդոց մէջ։ Եգիպտոսի մէջ առաւ այն դարուն ուսումը եւ ապա, 40 տարեկան հասակին մէջ, զրկուեցաւ անապատը հօտ արածել եւ միայնութեան մէջ, զԱստուած միայն ունենալով ուսուցիչ, սորվիլ Աստուծոյ եւ մարդու վերաբերեալ աւելին մեծ ճշմարտութիւնները։ Հոն եղաւ խոնարհ, պատկառոտ, իմաստուն եւ համբերատար։ Աստուծոյ ձեռքին ընդունելցաւ եւ իր ժողովրդին յանձնեց այն օրէնքները, որ այն օրէն մինչեւ ցայսօր բարոյական եւ օրինական աւելն առողջ վարդապետութեան խոսրիսը, կազմակերպիչ սկզբունքը, եղած են։ Ո՛րչափ ցած դուռ Մովսէս իր ժողովուրդը։ Ինչ անկառավարելի որդիք եղան անոնք անապատին մէջ։ Ինչ ըիրտ էին խորհրդով եւ բարքով թէ՛ այն առեն, թէ՛ Յեսուայ եւ դատաւորներուն օրով, երբ Քանանու, Աբեսեայ երկրին, մէջ հաստատուեցան։ Սակայն Աստուած չարունակեց համբերութեամբ սորվեցնել անոնց եւ զարգացնել զանոնք։

«Գանք Սամուէլի ժամանակներուն։ Սամուէլ ինքը գանի մը նկատումներով աւելի երեւելի եւ բացառիկ անձ էր քան Մովսէս։ Անով վերջացաւ զուտ Աստուածապետութիւնը եւ սկսաւ միապետութիւնը։ Անոր ձեռքով օծուեցան երկու թագաւորներ, Սաուղ եւ Դաւիթ։ Անով հաստատ քահանայութիւնն իր մաքրագոյն վիճակին, եւ անով սկսաւ երկար չարքն այն մարգարէներուն, որոնց ամենէն նչանաւոր օրինակներն էին Եղիա, Եղիսէ, Եսայի, Երեմիա, Եզեկիէլ, Դանիէլ եւ Զաքարիա։

«Հրեայ ժողովրդին կրթութեան գործն յայտնապէս կը յառաջդիմէր բոլոր այդ տարիները։ Կը յառաջդիմէր հակառակ այնպիսի պարագաներու, որ մեծ խոչ եւ նեղութիւն են Սամուէլի, Եղիայի եւ Եսայիի նմաններուն հոգեւոր միտքին։ Հիմա մեզի հազիւ կարելի է երեւակայել ժողովրդին, եւ չատ անգամ իսկ անոնց իշխաններուն, տգիտութիւնը եւ բարոյական կոչտութիւնը։ Սակայն հոգեւոր գիտութեան եւ նկարագրի մասին եբրայեցիները, գերութեան կրթիչ բովէն անցնելէետեւ, չատ կը գերազանցէին մարդոց ուրիչ ամէն ցեղեր։ Փրկուած «մնացորդը» բարեպաշտութեան սերմ կը պարունակէր գալու դարերուն համար, քրիստոնէական եկեղեցւոյ հիմնարկութեան համար։

«Այսպէս Աստուած առաջնոյ ուսուցման եւ հրահանգութեան 'չատ կերպերով' եւ չատ ձեւերով խօսեցաւ եւ յայտնեց ինքզինք հայրերուն։ Սակայն այս ամէնը նախապատրաստութիւն էր։ Աստուած դեռ պիտի խօսէր մարդոց, բոլոր մարդոց եւ ոչ միայն Հրեաներուն, աւելի պարզ ոճով, աւելի տպաւորիչ դասերով։ Եղական եւ հրաչալի կերպով պիտի յայտնէր ինքզինք անմիջապէս երբ կարենային մարդիկ տոկալ այս աւելի մեծ յայտնութեան լոյսին։ Ոչ թէ մարդարէ մը, այլ Աստուածորդի մը, պիտի ըլլար Աստուծոյ բարձրագոյն ճշմարտութեան դեսպանը։

Դիտեցէք այն բուռն ճնչումը որուն կ'ենթարկէ առաքեալն Յունարէն կարի ճկուն եւ արտայայտիչ լեզուն, որպէս զի չափով մը յաջողի բացատրել մեծ աբանչելիքն Աստուծոյ յայտնութեան զոր Քրիստոս քարոզեց իր խօսքերով, իր կեանքով եւ իր մահով։ (Նկատեցէք որ գեռ Ա. գլխոյն 1–4 համարները կը կարդանք։) «Քրիստոս է Աստուծոյ յաւիտենական Որդին։ Ան որոշուած է Աստուծմէ ամէն բանի ժառանգ։ Ան ստեղծիչ աշխարհները։ Ան է Աստուծոյ փառքին լոյսը, անոր անտեսանելի, անչօշափելի, անչափելի գոյութեան եւ էութեան տեսանելի եւ չօշափելի պատկերը, մաքուր եւ կատարեալ արտայայտութիւնը, անոր՝ որ է յաւիտենական, բացարձակ, ինքնագոյ, անփոփոխ, ամենուրեք, ամենազէտ, ամենակարող եհովայ, որուն նկատմամբ է տիեզերքը, որ էր յաւէտ քան բոլոր ժամանակը, որ անպարագրելի է, եւ որուն կենսական էութիւնը կը լեցնէ բոլոր աշխարհները։ Աստուծոյ այս Որդին, Անտեսանելիին այս Յայտնիչը, յաւիտենական եւ գերագոյն Թագաւոր է, մարդոց մեծ վարդապետն է, եւ ո՛վ հրաշալեացս, նոյն ինքն մեծ քահանայապետն է, միանգամայն միակ ամենաքաւ պատարագը եւ քաւութեան զոհը մարդկային մեղայ համար։ Յիսուս, Աստուծոյ Որդին, Օծեալն Քրիստոս, մարգութիւն ըրաւ մարդոց մեղքերուն համար եւ յաւիտեան բազմեցաւ երկինքը Աստուծոյ աջ կողմը, եւ հոն կը սպասէ լուռի արդիւնքներուն այն յայտնութեան

եւ քաւութեան որու համար աշխատին եկաւ, արդիւնքներուն՝ զորս հոս իր խօսքով եւ Հոգիով կը վարէ կամ յառաջ կը բերէ։»

Ահա 1–4 համարներուն ընդարձակ մեկնաբանութիւնը, զոր կը համարձակինք մեր ընթերցողներուն ներկայացնել։ Մատղիը ինք գալ չարիք քանի մը գործնական խորհուրդներ աւելցնել առ որ վրայ։

ԺՈՒԺԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

(Բժ. Տբ. Գալըպօպ Նաճարեան, Մարաշ)

(Շար. Նախորդ Ընթ. Ե վերջ)

Օղիին ապրեցուցիչ ազդեցութիւնը վերջերս կենցաղին վրայ։ Ահա խնդրին առնչուն սոսկալի եւ ցաւալի կողմը հոս է։ Վասն զի օղիին երեսէն մարմնին եւ մանկին ապականութիւնը եւ աւերկուութիւնը մարդուս կեանքին հետ վերջ կը գտնեն, բայց վարուց եւ բարուց վրայ ըրած ազդեցութիւնը մարդուս յաւիտենական վիճակը կ'որոշէ։

Կամքին ոյժը կը նուազի։ Նայէ սա դիւնեմոլին։ Ժամանակաւ կամքի տէր մարդ, հիմա չուզածը կ'ընէ, կը խօսի։ կ'երթայ ուր չուզեր երթալ։ կ'ընէ այնպիսի բաներ որոնց չէր ղիջաներ երբ խելքը գլուխն էր։ Ա՛յո, փոքր տղայ մը կ'իյնէ անոր կամքին։ օղին յափշտակած է անոր կամքը։ Ով մարդ, հիմա անասունէն տարբեր չես։

Մ՛ըր է քանականութիւնը։ Բարին եւ չարը դանազանելով ընտրութիւն ընելու, որոշում տալու կարողութիւնը կը կորսուի։ Իմացականութիւնը, յիշողութիւնը եւ երեւակայութիւնը կը տկարանան։ Խիղճը կը բթանայ, քար կը կտրի։ բարոյական զօրութիւնը բոլորովին կը ջնջուի։ Դիւնեմոլը ձեռքի բաժակէն հրաժարելու որոշում չկրնար տալ, դերի է, չղթաներով կաշկանդուած է։ օղիէն չկրնար բաժնուիլ։ «Ան որ մեզք կը գործէ, մեղքին ծառայ է։» Օղի խմողը, դիւնեմոլ ըլլայ կամ ոչ, օրը մէկ դաւաթ խմողը, մեղքի դէմ քաջութիւն չունի։ Ճշմարտութեան համար արի չէ։ Չկրնար ըսել, Մեղք չեմ գործեր, պիտի չգործեմ։ Ճշմարտութիւնը չկրնար պաշտպանել։ երբ փորձութեան հանդիպի, չատ դիւրաւ կը յաղթուի։ Սուտը չատ դիւրութեամբ կը խօսի։ խարդախութիւնը չատ չուտով եւ աներկիւղ կը գործէ, վասն զի օղին բթացուցած է խիղճը։ կրօնքի եւ բարեպաշտութեան մէջ հաստատակամ մարդ չգտնուիր օղի գործածողներուն մէջ. այնպիսին տկար է, Աստուծոյ թագաւորութեան հեծանը չկրնար կրել։ Եկեղեցւոյ մէջ, շուկային մէջ, դուրսը, ներսը, ամէն գործառնութեանց մէջ միեւնոյն մարդը չէ։ Եկեղեցւոյ մէջ բարեպաշտ, եւ շուկային մէջ ամբարիշտ է։ Ծխախոտի դերի է. «Չեմ կրնար թողուլ ասիկա,» օղիի ծառայ եղած է, «Չեմ կրնար հրաժարիլ ասկէ,» կ'ըսէ։ Իրաւ որ երկաթէ չղթայով կաշկանդուած է, բաժնուիլը չատ դժուար է։ Միթէ այն որ մարմինին վնասակար բանէն չկրնար հրաժարիլ, կրնա՞յ հրաժարիլ հոգիին վնասակար բանէն։ Օղին եւ ծխախոտը այդպիսինեւրու կամքը յափշտակած, եւ զանոնք մեղքին հետ կապած են չղթայով։ Ինչ դժուար է անոնք զսպել։ Օղի եւ ծխախոտ խմողները մարդկութեան ատելանէն վար իջած են։ Եթէ այսօր չես կրնար ձգել օղիին դաւաթը եւ ծխախոտը, վաղը երբեք չես կրնար ձրդել, չաթաթ մը յետոյ աւելի կը դժուարանայ հրաժարելու գործը, ամիս մը յետոյ եւ՛ս աւելի, իսկ տարի մը յետոյ ամենեւին չես կրնար զատուիլ անոնցմէ. վասն զի հետզհետէ բարոյական տկարութեան ենթակայ կ'ըլլաս։ Թէ՛ վիճակագրութիւնները եւ թէ՛ փորձառութիւնը հաստատած են թէ ծխախոտ եւ օղի գործածողները կրօնքի եւ աստուածպաշտութեան մէջ ակարութիւն կը ցուցնեն։ Փորձութեան մը ժամանակ ոչ գեղից ըմպելի գործածողները կը յաղթուին եւ չգործածողները կը յաղթեն։ Քաղաքակիրթ աշխարհին մէջ ոճրագործութեանց տասնէն իննը ոգելից ըմպելիոյ արդիւնք են։ 1830էն մինչեւ 1840, 3,000,000 կալոն օղի խմուած եւ 11,000 ոճրագործ ձերբակալուած է։ 1860էն մինչեւ 1870՝ 9,000,000 կալոն խմուած եւ 22,000 ոճրագործ ձերբակալուած է։

Նիւ Եորք քաղաքին բանտին մէջ գտնուած 100,000 ոճրագործներուն 88,000ը օղիի պատճառաւ դատապարտուած են։ Օղին մարդը բարոյական ապականութեան ծովերը կը տանի։ Օղի խմողները աստուածպաշտութեան մէջ երբեք յառաջդիմութիւն չեն կրնար ցուցնել, կրօնքին բարձր աստիճաններուն չեն կրնար հասնիլ։ Փոխանակ Տէրոջը տաճարին մէջ մեծնալով զօրութենէ զօրութիւն անցնելու, անարգութեան ամենէն նուաստ աստիճանները կ'իջնան։

Դանիէլներ, Սեդրաք, Միսաք, Աբեդնագոներ, Յովսէփներ, Ստեփանոսներ, Տիմոթէոսներ եւ Պօղոսներ օղի խմողներուն մէջ չեն գտնուիր։ Կարողութեան տէր որչափ բազմաթիւ երիտասարդներ կը զրկուին Աստուծոյ Թագաւորութեան յառաջդիմութեան համար աշխատելու արտօնութենէն եւ օղիին երեսէն միայն։

Երանի՛ անոր որ այսօր կը կտրէ օղիին դաւաթը։ Աչնալիսին քաջ, դիւցազն եւ յաղթական է։ Թագով պսակեցէք զանիկա, Արամազդին թագը ղրկեք անոր գլուխը։ Հերքիւլէսին գաւազանը տուէք անոր ձեռքը։ Անոր արդարութեան պատմուճանը հագցուցէք։ Ի պատիւ անոր յաղթական տօնախմբութիւններ կատարեցէք, վասն զի անիկա Նափոլէոնէն մեծ է։ Կեսարներ եւ Շարլըմաններ թող անոր խոնարհութիւն ընեն, վասն զի անիկա զսպած է իր հոգին եւ անձը։

Արդ, տեսէք թէ մարդ իր անձը զսպելով, կամ որ նոյն է՝ ժուժկալելով, ինքզինք եւ իր վարքը բարքը ինչ մեծ վտանգներէ պիտի պահպահէ։

Իր լեզուն զսպողը հոգին կ'ազատէ։ Մէկ երկու առարկութիւններու պատասխանութով մեր խօսքին վախճան տանք։

1. Ինչո՞ւ օղի խմողները այսչափ հիւանդութիւններէն չեն բռնուիր, եւ երկար կ'ապրին։

Պատասխան. Եւ ոչ մէկ բժիշկ կրնայ ըսել թէ ոգելից ըմպելիներէ վնաս չգար։ Արդէն բնախօսական դիտութիւնը անկասկած կը վճռէ այնպիսի անձ մը զոր կ'ըսենք թէ առողջ եւ անթերի է։ Այդ առողջ կոչուած անձին մարմինը երբ յօշոտուի, երեւան կ'ելլեն անոր թերութիւնները։ Օղի եւ ծխախոտ գործածողներուն մարմինը յօշոտուած ժամանակը անոնց կրած վնասները կրնայ տեսնել բժիշկ չեղող մը անշուշտ։ Փա՛ռք Աստուծոյ, որ մարդկային մարմինին տուած է յատկութիւն մը որ վնասը կ'անհետացնէ։ Ձեռքդ դանակով կը կտրուի, երեք օր յետոյ ինքնիրեն կը բուժուի։ Այսպէս ալ երբ օղին եւ ծխախոտը նկարագրուած աւերկուութիւնը յառաջ կը բերեն, մարմինը կ'աշխատի աւերկութիւնը վերցնելու։ Հարկ է որ ձեռքիդ մէջ գտնուած տասը քաչնոց ոյժին կէսը յիշեալ վնասը հատուցանելու ծախսուի։ Արդ, օղի չխմողին ձեռքը՝ տասը քաչ ոյժ կայ, իսկ օղի խմողին ձեռքը՝ հինգ քաչ կը մնայ։ Երբ դուրսէն թշնամի մը յարձակի, երբ հիւանդութիւն մը գայ, տասը քաչ ոյժ ունեցողը կրնայ թշնամիին դիմադրել, բայց հինգ քաչ ոյժ ունեցողը կարող չըլլալով դիմադրել, ախտէն կը բռնուի։ Դիտեցէք թշնամիին պաշարուած քերդի մը մէջ գըտնուող զինուորներուն վիճակը։ Թշնամիին ցերեկ ատեն վկայուցածը գիշերը կը չկրնան։ Օր մը, հինգ օր, տասն օր, ամիս մը կըրնան չկրնալ։ Ի վերջոյ կարող չըլլալով տոկալ, անձնատուր կ'ըլլան։ Օղիին եւ ծխախոտին յառաջ բերած աւերկուութիւնը մարմինը ամիս մը, տարի մը եւ՛լ աւելի ժամանակ կրնայ նորոգել, բայց վերջապէս կարող չըլլալով տոկալ, անոնց տուած ջնաջներուն ներքեւը կ'ընկճի, կ'ապականի։ Կարդացէք դերքերը, լսադիրները, նայեցէք վիճակագրութիւններուն, խմուածքէ հրաժարման ընկերութիւններու տեղեկագիրները մտիկ ըրէք։ Հազարաւորներ եւ բիւրաւորներ տարուէ տարի օղիին երեսէն՝ ապականութեան եւ աւերկութեան լիճը լեցնելու գործը յառաջ կը տանին։ Այս ըսուածները երեւակայութիւն չեն, այլ դիտուներուն, մեծամեծներուն, իշխաններուն աչքին առջեւ գտնուած բաներ են։

2. Արդեօք ինչո՞ւ համար, մինչ Սուրբ Գիրքին մէջ գինիին նկատմամբ այսքան զգուշաւորներ կը գտնուին, անոր ջնաններուն վրայ բան խօսուած չէ։

Պատասխան. Սուրբ Գրոց մէջ գինիի բառին համար եբրայեցերէն երկու բառ կը գտնուի։ Մին կը ցուցնէ չխմորուած, իսկ միւսը՝ խմորուած։ Բուն հեշտացուցիչը եւ գինովցնողը խմորուած գինին է։ Ինչպէս որ ներկայ դարուս մէջ նարինջը, լիմոնը ճմլելով օշարակ կը չինենք, հին եբրայեցիներն ալ խաղողին ողկոյզը կը ճմլէին եւ եղած հիւթը կը խմէին անմիջապէս, եւ այս հիւթը գինի կը կոչուէր։ Արդ, Սուրբ Գրոց չատ տեղերը յիշուած գինին յայտնի է թէ այս տեսակէն է։ Իրաւ, խմորուել գինի խմողներ ալ եղան։ եւ խմողները իրենց պատիժն ընդունեցին։ Սուրբ Գիրքին՝ այս պատիժներուն յիշատակութիւնն ընելը, այդ ըմպելիէն փախչելու համար բաւական պատճառ է։ Սողոմոն յայտնապէս կը գրէ, «Ո՞ւմ հոն է վայը, որո՞ւնն է ոհը. որո՞ւնն են կռիւները. որո՞ւնն են տրտունջները. ո՞ւմ հինի են առանց պատճառի վէրքերը։ Գինիին քովը մեացողներուն, խառնած գինին փնտռելու գացողներուն։» «Օձի պէս կը խածնէ, քարբի պէս կը խայթէ։» Սուրբ Գիրքը աւելի ինչ ըսէր։ Բժշկականութեան փորձառութեանը եւ Սուրբ Գիրքին յայտնութեանը միա՛ւ գնանք եւ ոգելից ըմպելիներէ խոյս տանք։

Օղին դեղ է, Թող բժիշկը զանիկա իր հիւանդին տայ։ Դուն մի խմեր։

Ծխախոտը դեղ է, Թող բժիշկը իր հիւանդին տայ։ Դուն մի գործածեր։

Այսօր հրաժարէ ծխախոտէն եւ օղիէն. քեզի երբեք ջնաս չըլլար։ Եթէ ըսեն, կամ մտ կամաց ձգելու ես, այսչափ սովորեցիր հոգը ձգելը ջնաս է, ոչ, ոչ, սուտ է, մի հաւատար։ Այսօր ձգէ, հրաժարէ. եւ կեանք պիտի տանիս։ Մի վախնար. քաջ եղիր։

ՕԹԹՕ ՖՈՆ ՊԻԶՄԱՐՔ

Խնդիր է թէ արդեօք, աչխարհային տեսակէտէ միայն նայելով, Նափոլէոն, Պիզմարք թէ կլատսթըն մեծագոյն տպաւորութիւնը գործեցին մարդկային սեռին վրայ։ Այս երեքին մէջ կլատսթըն դեր ի վերոյ կը հանդիսանայ։ Անիկա Քրիստոսի եւ անոր Խօսքին վրայ խորունկ եւ աներկեւան հաւատք ունեցող անձ մըն էր, դիւցազն մը՝ յոգեփոխութեանց մէջ, որոնք խաղաղարար էին որքան բարերար, եւ աղատարար առանց սրոյ։ Նափոլէոն գերազանցապէս զինուորական հրամանատար մըն էր, եւ մարդ կը սոսկայ մտածելով միլիոնաւոր կեանքերուն վրայ որոնք զոհուեցան անոր փառասիրութեան եւ քաղաքականութեան։ Պիզմարք ընդունեց Գերմանիան, զոր Նափոլէոն թողուց, տակաւին պառակտուած, տակաւին անմիաբան, տակաւին հատուածներու բաժնուած, եւ տակաւին կտոր կտոր փշրուած, ասոնցմէ նաեւ մը, իրարու հակառակորդ վէհապետներու մէջ։ Ծայրայեղ փափաքով յառաջ մղեց Բրուսիան իբրեւ Գերման աղգայնութեան բաղուկը եւ ուղեղը։ Զախջախեց Տանիմարքան, հարկադրեց Աւստրիան հրաժարիլ կայսրութեան պահանջներէ, եւ լքանել գերիչխանութեան ամէն տիտղոս։ Հաբսպուրկեան Գերմանիան որ դարերով գործիք եւ դաշնակից եղած էր Հապսպուրկներուն՝ մղուց Գերմանական Նահանգներուն ընդհանրքին մէջ։ Եւ յետոյ տեղի ունեցաւ Գաղղիոյ չախչախումը Մոլթքէի հրամանատարութեան ներքեւ Գերմանական զինուորական ձեռամբ։

Պիզմարքի հայրը, Քարլ Վիլհելմ Ֆրիտրիխ, Բրուսիացի ազնուական մըն էր, եւ Պրանտէնպուրկ դաւանին Շէօնհաուզէն քաղաքին մէջ փոքր կալուած մը ունէր Օթթոյի ծնունդեան ժամանակ։ Գիւղի ազնուական մըն էր բայց Թիյլատու իր որդուցը։ Կ'ուզէր ճարտար որսորդներ ընել զանոնք, բայց որովհետեւ լինք Բրուսիոյ արքայական թիկնապահներուն պետերէն էր, կ'ուզէր որ զինուորական կրթութիւն ալ առնէին անոնք։ Դարերով Պիզմարքեան ներդաստանը ծանօթ էր իր անդրդուելի հաւատարմութեամբն առ Արքունիս։ Տիկին Լուիզա Վիլհելմինա Ֆոն Պիզմարք, դուստրն էր Դաւլիճի խորհրդական Մենքէնի. եւ Օթթօ, իբրեւ գիւանադէտ, անկէ ժառանգեց իր ձիրքերէն մէկ քանին։

Օթթօ ծնաւ Շէօնհաուզէնի մէջ 1815 Ապրիլ 1ին։ Երբ վեց տարեկան եղաւ, ղպրոց ղրկուեցաւ Պերլին։ Եւ տասներկու տարեկան հասակին մէջ հանրային դասական լեզուաց ղպրոց մը ղրուեցաւ։ Անկէ ետոյ Կէօթինկէնի համալսարանը, եւ Կէօթինկէնէ Պերլին, ուր պետական պաշտօնակարներէ քննուեցաւ օրէնսդիտութեան մէջ, եւ երդում ըրաւ իբրեւ արքունեայց քննիչ։ Այս պաշտօնին մէջ ալ տեսնուեցաւ անոր հանճարեղ եւ իրոխտ ոգին որով երեւելի հանդիսացած էր նա գպրոցական կեանքին մէջ։ Այնուհետեւ հետզհետէ եղաւ խրտնիներու եւ թումբերու վերատեսչ, կառավարական պաշտօնեայ Փոսէնի, արձակապէն պահակազօր, եւ դարձեալ գաւառապետ Քրեֆվոլտ, ուր սկսաւ նշանաւոր ըլլալ իբրեւ երկրագործ, իբրեւ գործի մարդ, իբրեւ սաստկ չհոդ եւ իբրեւ մեծ առնչական։

1839ին մեռաւ Պիզմարքի մայրը, 1845ին ալ հայրը։ Իր ծնողաց մահուանէն ետքը, աւելի լուրջ կեանքով ապրիլ սկսաւ։ Նորէն գնաց ընակիլ իբրեւց հին ընակարանն ի Շէօնհաուզէն, եւ հոն տեսաւ Եոհաննա Փուֆքամմերը, չատ կրթուսեր օրիորդ մը, դուստր բարեպաշտ ծնողաց, եւ զանիկա կինութեան առաւ, որուն իր վրայ ըրած բարի ազդեցութիւնը սիրով խոստովանած է Երկաթեայ Նախարարապետը։

Երբ երեսուներկու տարեկան եղաւ Պիզմարք, մտաւ քաղաքական կեանքի մէջ։ Կը ներկայացուի իբրեւ խորհրդարանին ամենէն նշանաւոր անդամներէն մին։ «Երկայնահասակ, վեց ոտք երկու մատ բարձրութեամբ, հուժկու եւ ուղղաբերձ հասակաւ, թուխ մազերով եւ մօրուքով եւ սուր, կապոյտ աչքերով։» Ֆրիտրիխ Վիլհելմ Թագաւորին ուշադրութիւնը դրաւեց աչքի զարնող կերպով մը երբ եկաւ ներկայացաւ Թագաւորին առջեւ խորհրդակցութեան ժողովի մը մէջ, որ գումարուած էր՝ Արքունիքէն ժողովրդին տրուելու հրովարտակին վրայ խորհրդակցելու նպատակաւ։ Բան մը՝ որուն չէր հաւներ Պիզմարք, բայց Թագաւորին հնազանդելու համար ի նպաստ անոր խօսեցաւ։ Այդ ժամանակէն սկսեալ Արքունեաց յարգանքն ալեզեան եղաւ։

1851ին Պիզմարքի դիւանագիտական կեանքը սկսաւ իբրեւ դեսպանական քարտուղար, եւ յետոյ իբրեւ դեսպան Գերմանիոյ Աւազաժողովին ի Ֆրանքֆորթ, ուր ձեռնարկեց Բրուսիոյ գերագահութեան պայքարին որ վախճան գտաւ Սատովայի ճակատամարտով։ Երիտասարդ պատերազմին ժամանակ Աւստրիոյ չիմիտութիւններէն առիթ գտաւ Բրուսիոյ առեւտրական աղդեցութիւնը զօրացնելու Գերմանիոյ եւ Դաղղիոյ մէջ։ Պիզմարքի հակակրութիւնը Աւստրիոյ դէմ՝ այնպէս մեծ էր որ Ռուսիա փոխադրուեցաւ իբրեւ դեսպան, ուր չահեցաւ Զարին բարեկամութիւնը եւ Ռուսիոյ չէզոքութիւնը պատրաստեց Բրուսիոյ յետոյ ընելիք գործերուն մէջ։

1861ին Վիլհելմ Ա. ի դահ բարձրացաւ, 1862ին Պիզմարք կանչուեցաւ Սբ. Փեթերսպուրկէ եւ Բրուսիոյ Նախարարապետ եւ Արտաքին Գործոց պաշտօնեայ եւ դաւ, եւ սկսաւ անդրդուելի վարչութիւն մը, սմբակակոխ ընելով բոլոր հակառակութիւնները եւ խորհրդարանը լուծելով երբ անոր ընթացքը հաճելի չդա՛ր իրեն։ Կատարեալ ներդաշնակութիւն կար իրեն եւ իր թագաւորին մէջտեղ։ Կը հաւատար թէ իր թագաւորը Աստուածային իրաւունք ուներ, եւ իր թագաւորն ալ իրեն վրայ մեծ վստահութիւն դրած էր։ Արեւմտեան Եւրոպա դատապարտեց զանիկա անխնայ երբ օգնեց Ռուսիոյ՝ Վարշաւիոյ ապստամբութիւնը զսպելու ձեռնարկին մէջ։ բայց իր դաւանութեան համեմատ, իրն էր իրաւունքը, վասն զի մօտ էր Աւստրիական պատերազմը, եւ Բրուսիա պէտք ունէր Ռուսիոյ բարեկամութեանը։ Միեւնոյն պատճառաւ Դաղղիոյ չէզոքութիւնն ապահովեց։ Այս միջոցին պատահեցաւ Դանիական պատերազմը։ Եւ Պիզմարք տեսաւ որ Աւստրիա եւ Բրուսիա պէտք էր դաղերնէին կռիւը այնչափ առեն որ միացուէին ոյժերը, յաղթէին Տանիմարքացի եւ նոր երկիր առնուէր Բրուսիոյ։ Ասոր իրականանալէն ետքը իր ուշադրութիւնը դարձուց Աւստրիոյ հետ աբուելու, որ պատահեցաւ 1866ին։ Մէկ չաբաթէն Աւստրիոյ եւ անոր դաշնակիցներուն, Սաքսոնիոյ, Հանովերի եւ Հէսսէ-Քասելի զօրքերը ճակատեցան եւ յաղթուեցան Բրուսիացիներ։ Սատովայի կռիւը տեղի ունեցաւ եւ առաջին մեծ փորձերն եղան «Բրուսիան Գերմանիոյ առաջին պետութիւնը եւ Գերմանիան Եւրոպայի առաջին պետութիւնն» ընելու։

Սատովայի ճակատամարտին մէջ Պիզմարքի թագաւորը, սիրելի Վիլհելմ Ա., վտանգի մէջ կը գտնուէր։ Անչարժ կը նստէր, ռումբերը կը պայթէին իր չուրջ։ սպայակոյտը կը վախնար դիտողութիւն ընելու անոր, եւ ահա Պիզմարք մօտեցաւ եւ ասիպես զանիկա քաչուիլ անկէ, վասն զի անոր կեանքը թանկագին էր Բրուսիոյ համար։

Պիզմարք պատերազմ չէր ըներ պատերազմի համար, այլ Բրուսիոյ համար։ Բրուսիոյ փառքը առաջ քչուած էր, նա խաղաղութեան պէտք ունէր, Աւստրիոյ բարեկամութիւնը եւ Գերմանիոյ միացումը կ'ուզէր։

Սատովա Սէտանը յառաջ բերաւ։ Նափոլէոն Գ. եւ Պիզմարք տեսակցած եւ խօսակցած էին քաղաքականութեան վրայ ոչ պաշտօնապէս ի Պէարից եւ Փարիզ, երբ տակաւին չատ թեթեւ նչան մը կը տեսնուէր Պիզմարքի մեծութեան, եւ պաշտօնական յարաբերութիւն սկսուած չէր անոնց մէջ։ Նափոլէոն, որուն ձեռքերը կապուած էին Պիզմարքի դիւանագիտութիւնով, նախանձու աչքերով կը դիտէր Պիզմարքի յաղթութիւնները, եւ Բրուսիական ծրագիրները Գերմանական միութեան, մինչեւ որ Հոէնցոլլերնեան մը բարձրացաւ Ռուսական գահը, եւ Հոէնցոլլերնեան իչխան մը առաջարկուեցաւ Սպանիական գահուն համար, եւ այն ժամանակ խորհեցաւ թէ եկած էր գործելու կարդը։ Անմոռնեմութեամբ պատերազմ հրատարակեց. եւ մինչ տակաւին կարող եղած չէր իր զօրքերն հաւաքել, Գերմանական բանակ մը Գաղղիա հասաւ Վիլհելմի եւ Պիզմարքի, Մոլթքէի եւ գահաժառանգ Ֆրիտրիխ Քարլ-իչխանին հետ։ Գաղղիոյ ձախողուածները ապրաչ բազմապատկուեցան, նախ ի Կրավլոթ յետոյ ի Սէտան։

Երբ մարդիկ Պիզմարքը չրջապատած խնդակցութիւններ կը յայտնէին, ըսաւ, «Մոլթքէ եւ բանա՛կը արժանի են խնդակցութիւն ընդունելու. ես անտեղեակ եմ ռազմագիտութեան եւ պատերազմական արուեստին։» Սէտանի յաղթութեան փառիզու յաղթական մուտքը յաչորդեց, եւ 1871 Յունվ. 18ին Վէրսայլի պալատին մէջ Պիզմարքի Թագաւորը Միացեալ Գերմանիոյ կայսր հռչակուեցաւ։

Մինչ Բրուսիա խաղաղութեան մէջ կը գտնուէր Գաղղիական եւ Գերմանական պատերազմէն հետէ, չկրնար ըսուիլ թէ Պիզմարք հանդիստ գիտցաւ։ Ընկերվարականութիւնը եւ Անդրալեռնականութիւնը կը յարուցանէին խնդիրներ զորոնք նա ստիպեալ էր լուծել։ Նաեւ պէտք ունէր մաքառելու Պապական իչխանութեան յաւակնութեանց դէմ՝ Բրուսիոյ Թագին քաղաքական իչխանութեան հակառակ նկատելով զանոնք, եւ այս խնդրին մէջ անոր յաղթութիւնը մանաւանդ Ֆրիտրիխ Քարլ-իչխանին հետ։ Դաղղիոյ ձախողուածները ապրաչ բազմապատկուեցան, նախ ի Կրավլոթ յետոյ ի Սէտան։

1888 Մարտ ամսուն մեռաւ Պիզմարքի սիրելի Թագաւորը։ Անոր մահուամբ Երկաթեայ Նախարարապետին արեւը մարը մտաւ։ Վիլհելմ Բ. 1890, Մարտ 18ին ընդունեց Պիզմարքի հրաժարականը։ Այս վերջինը քաչուեցաւ Ֆրիտրիխսրուհ։

«Եթէ չհաւատայի թէ Աստուած կը կառավարէ աչխարհս, ժամ մը անդամ չէի ծառայեր Թագաւորիս։ Եթէ չհնազանդէի

Աստուծոյս եւ չվստահէի անոր, երկրաւոր վհատութեանցս համար մեծարանքս ոչինչ բան մը պիտի ըլլար։ Տիւղտուներ եւ չքաղաքներ չեն հմայեր զիս։ Աւ լինծմէ հաճախ եւ կ'առնես նաեւ հայրենիքս։ . . . Ես յաճախ կը մեղադրեմ ինքզինքս երբ կը յիշեմ բոլոր այն դանդաղները եւ անտոմ փափաքները զորոնք ունեցայ կեանքիս մէջ, մոռնալով թէ Աստուած ո՛րքան օրհնութիւններ կը պարգեւէ մեզի, եւ թէ ո՛րքան վտանգներ կը չրջապատեն մեզ բայց առանց մեզի դպչելու։ Պէտք չէ որ վարկնք աչխարհիս։ Եթէ հաւատայի թէ այս է աւետնուն վախճանը, չէր արժեր մեր հազուիլը եւ հանուիլը։»

Այսպէս գրեց Երկաթեայ Նախարարապետը։ Ո՛րչափ չուտով երկրիս վրայ պիտի հաստատուէր Քրիստոսի թագաւորութիւնը, եթէ իւրաքանչիւր քրիստոնեայ աչխատէր անոր համար իր առանձին դաշտին մէջ, թէ՛ մեծ ըլլայ թէ՛ խոնարհ, նոյն քաջութիւնով եւ նոյն չքեղ անձնանուիրութեամբ որով Պիզմարք վիլհելմ Ա.ի գահը հաստատեց։

Ահա Պիզմարքի խօսքերը իր անձին վրայ. «Ոչ ոք կը սիրէ զիս իմ զորածներուս համար։ Ես ոչ ոք երբեք երջանկացուցած եմ, ոչ իմ անձս, ոչ իմ ընտանիքս եւ ոչ ուրիշ ոեւէ մէկը։ Բայց ո՛րչափներ ապերջանիկ ըրած եմ։ Եթէ ես չըլլայի, պիտի չըլլային երեք մեծ պատերազմներ, պիտի չկորսուէին 80,000 մարդիկ։ Ծնողքներ, եղբայրներ, քոյրեր եւ այրիներ պիտի չզրկուէին իրենց սիրելիներէն եւ պիտի չընկղմէին սուգի մէջ։ Ես քիչ ուրախութիւն զգացած եմ կամ երբեք զգացած չեմ բոլոր իմ գործերուս համար. ոչինչ զգացած եմ բայց միայն տառապանք, հոգ եւ վիշտ։»

ՔԱՐՈԶ

Տաճառորդական պրոց և փարոչներ առանձնութիւնները

Նախ յառաջ քերենք եւ կարդանք մեր մեկ հատ այն վկայութիւններէն որոց մէջ կ'ամփոփուի կամ որոցմէ կ'արտադրի այս քարոզը։

«Ան որ հաւատայ՝ պիտի փրկուի։ Մար. Ժ.Զ. 16։ Հաւատքը լսելէն է ու լսելը Աստուծոյ խօսքէն։ Հռով. Ժ. 17։ Ինչպէս պիտի հաւատան անոր՝ որուն վրայով չլսեցին, կամ ինտո՞ր պիտի լսեն՝ առանց մէկու մը քարոզելուն, կամ ինչպէս պիտի քարոզեն՝ թէ որ չփրկուին։ Հռով. Ժ. 14, 15։ Գացէք բոլոր աչխարհ, ու աւետարանը քարոզեցէք բոլոր սեղծուածներուն։ Մար. ԺԶ. 15։ Տէրը հրաման տուաւ որ աւետարանը քարոզողները աւետարանէն ապրին։ Ա Կոր. Թ. 14։ Եւ երուսաղէմի մէջ բնակող ժողովրդեան հրամայեց (եզեկիա) որ քահանաներուն ու Ղեւտացիներուն բաժինը տան, որպէս զի անոնք Տէրոջը օրէնքը կատարելու մէջ զօրանան։ Բ Մնաց. Ա. 4։ Բոլոր տասանորդները գանձատունը տարեք, կ'ըսէ զօրաց Տէրը, որ իմ տանս մէջ պաչար ըլլայ, եւ ասով զիս փորձեցէք, թէ արդեօք ձեզի երկնից պատուհանները չեմ բանար ու ձեզի օրհնութիւն թափեր, այնպէս որ անոր բաւական տեղ չըլլայ։» Մաղ. Գ. 10։

Փրկութիւն հաւատքով՝ հաւատք քարոզութիւնով եւ քարոզութիւն տասանորդական տուրքով. այս է աւասիկ այս համարներուն իմաստը եւ մեր քարոզի իմաստը։ (*)

«Հաւատքը լսելէն է, ու լսելը Աստուծոյ խօսքէն։» Եթէ քարոզութիւնը դադրի՝ Աստուծոյ խօսքին համար սով կ'ըլլայ, եւ Քրիստոնէութիւնը այդ սովէն կը մեռնի։ Ուստի ինչ ընելու է որ Աստուծոյ խօսքը չպակսի, քարոզութիւնը չդադրի եւ Աստուծոյ խօսքին համար սով չըլլայ մեր մէջ. ինչ ընել։

Այս հարցը կ'ընեմ անոր համար որ կը մտածեմ թէ դեռ բան մը ըրած չենք ինչ։ Իրաւ իրը կէս դարէ իվեր եւ տեղ տեղ եւս աւելի առաջ պարզ Աւետարանի քարոզութիւնը սկսած է մեր մէջ, բայց օտար ձեռքերով քան թէ մերիններով։ Ուրիշներ բերին մեզի՝ մեզի հետ մեր հասկցած լեզուով խօսող Աւետարան եւ ուրիշ գրքեր, նաեւ իրենց գրամով հայթայթուած քարոզիչներ, դպրոցներ, դասագրքեր, եւն.։ Ասի մեր մանկութիւնն էր։ Եւ արդէն ըսի թէ յիսուն տարի եղաւ որ բանն այսպէս է։ Ինչո՞ւ է որ դեռ մնայ այսպէս, քանի՞ն է որ մնայ, թողունք դեռ ընել այն հարցն ալ թէ ներկայ օտար կամ արտաքին միջոցները կը բաւէն մեզի, ընելու զմեզ ինչ որ կը փափաքինք ըլլալ — հոգեւորապէս ու մտաւորապէս զարգացած, ճոխացած ժողովուրդ մը։

Դու ծնողք կ'ըլլաս, հայր կամ մայր, զաւակ մը կամ զաւակներ կ'ունենաս։ Քանի՞ տարի զանոնք օրօրոցի մէջ կը թողուս։ Քանի՞ տարի անոնց կաթ կերցունելու կը հանդուրժես, կամ քանի՞ տարի կ'աչխատիս որ ան ուտէ, կամ անոր կը կերցուես։ Երկո՞ւ տարի թէ քսան, երի՞ւղ տարի թէ յիսուն։ Կը հասկնա՞ք միտքս։

Անոնք որ մեզի այսպէս ըրին, մեր ծնողքը չէին, ոչ ալ մեզի ազգական կամ ազգակից էին, այլ օտար բոլորովին եւ հաւատակից միայն։ Եւ յիսուն տարի, թերի թէ կատարեալ միջոցներով — ատոր քննութիւնն, կ'ուզէք ըսէք քննադատութիւնն, իւրաքանչիւր անհատ թող ինքնիրենն ընէ — մեզ լնամեցին։ Այս, ինչ ալ ըլլայ, ողորմութիւն էր, զթութիւն էր, աւելի աղէկ անունով՝ քրիստոնէական համակրութիւն եւ եղբայրութի՛ւն էր։ Կրնանք — եթէ իրենք ղանան — այդ եղբայրասիրութիւնը պահանջել անոնցմէ, պահանջել որ անոնք դեռ պահեն ու լնամին մեզ մեր 30, 40, 50 տարեկան ըլլալէն ետեւ։ Բա՛ւ լինի որ անոնց վրայ ասանկ իրաւունք մը ունենանք։ Գուցէ կարդ մը խօսքեր խօսելու տեղի ունենանք, այլ ի՛րաւոնք չեմ կարծեր։ Մեզի չնորհակալութիւն մը կը մնայ անոնց եւ անկախ ապրելո՛ղ մը։

Պէտք է այսուհետեւ աչխատինք որ մենք պահենք մեր դպրոցը, մեր ծաղկեպանը, մեր տպարանն ու վաճառատունը կամ վաճառանոցը, մենք, մե՛նք։

Չկարծէք թէ բան մը լսելով կամ բան մը դիտնալով է որ կ'ըսեմ այս բանս՝ չէ։ Ձեր աղնիւ զգացումներուն է որ կոչում կ'ընեմ։ Ինչո՞ւ ուրիշներ այնչափ զօրաւոր ըլլան որ ինքզինքնին պահելու հետ ուրիշներ ալ պահեն, ու մենք այնչափ տկար որ ինքզինքնիս ալ չկրնանք պահել։ Բայց իրօք այս աստիճան տկա՞ր ալ ենք։ Ես չեմ ըսեր չատ զօրաւոր ենք, բայց կը հարցնեմ, Բնաւ բան մը — թող ըլլայ չատ պզտիկ — ընել չենք կրնար մեզի համար։ Միչտ նոյն տո՞ղն մնալ, միչտ նոյն մանո՞ւկն ըլլալ։ Ինչ պիտի ըսէիք մարդու մը որ տեսնէիք թէ 10, 15, 20, 25 տարեկան ըլլալէ ետքն ալ կ'երթայ կը կառչի մօրը ծիծերուն ու կը ծծէ մօրը կաթը։ Ինչ պիտի ըսէիք այդ մարդուն եւ մօրը։ «Ա՛հ, այդ ինչ է, ամօթ չէ, չե՞ս ամչնար. դո՛ւ ալ կնիկ ի՛նչ խայտառակ բան կ'ընես. ինչո՞ւ կաթէ չես կտրեր զայդ։ Չէ՞ որ մարդ է եղեր, խոչոր, մեծ մարդ մը։»

Ես կրնամ խորհիլ թէ այսպիսի յանդիմանութիւն մը կը պատչաճի մեզի, ու նոյն իսկ մեր միխոնարայ, մեզ խնամողներուն ալ։ Օր պիտի գայ որ ըսեն մեզի ալ ու անոնց ալ. — «Ինչո՞ւ, ձեր աչխատանքը աչխատա՞նք չէ, թէ իրենք մարդ չեն։ Ալ հերիք չէ՞ բանէք առնոյ ֆելքը. Թողէք Թող երթան իրենց գլխուն ճար գտնան։»

Մինք բերէք Թզենիին առակը (Ղուկ. ԺԳ. 6–8)։ «Ալ ատիկա կտրէ, ինչո՞ւ երկիրը խափանէ։» Երբ Աստուած այսպէս կը վարուի չնորհք ընդունող ու անչնորհք մնացող մարդոց հետ, մարդիկ ինչո՞ւ չվարուին այդպէս։

Մինք ուրիշ բանի մ'ալ կը նմանինք։ Կը նմանինք այն աղքատներուն կամ մուրացկաններուն որ կը մուրան ոչ այնչափ ուրիշ պատճառու, որչափ մուրալ սորված ըլլալնուն համար։ Կը տեսնես, առողջ են, զօրաւոր են մարմնով, հիւանդ կամ պակասաւոր չեն, բայց նորէն ճաթաչիկ են։ Մարդ կը զարմանայ, եւ եթէ խելացի է՝ կը գայրանայ։ Այս ինչ ըսել է, ինչո՞ւ չաչխատիր ու իմ դուռս կու գայ կը կենայ։ «Գնա, աղբար, քեզի բան չեմ տար, գնա աչխատէ, հացդ գտիր,» կ'ըսենք ու կը քչենք։

Չէ՞ք կարծեր թէ ժամանակ գայ որ մեզի ալ ասանկ ընեն, ասանկ ըսեն, եւ իրաւունքով։ «Գացէք, բարեկամներ, գացէք, դուք ձեզ հոգացէք. պահեցէք դպրոցը, վարժապետը, քարոզիչը, ժողովարանը, եւն.։ Գացէք, ձեզի ինչ եղած է։»

Ինչ առարկութիւն պիտի ընէք, ինչ պիտի կրնաք ըսել։ Շատ բան ձեր կարծիքով։ «Մինք վարժապետ ու վարժուհի պահել չենք կրնար, քարոզիչ պահել չենք կրնար, ժողովարանը պահել չենք կրնար, չենք կրնար . . . . չենք կրնար . . . . բան մը ընել չենք կրնար . . . .» «Ինչո՞ւ չէք կրնար։» «Վասն զի աղքատ ենք, վասն զի չունինք, վասն զի հաղարումէկ տեղ եւ հաղարումէկ մարդու տալիք ունինք, ու չաւիչնար, չնիար որ Աստուծոյ ալ տանք . . .»

Լաւ, ճչմարիտ են այդ առարկութիւնները։ Հապա դուք ձեր տուներն ինչպէս կը պահէք. ամէն մարդ ինչպէս կը պահէ տուն մը եւ ամէնքդ մէկտեղ մէկ տուն մը, Աստուծոյ տունը, պահել չէք կրնար։ Աստուծոյ տունը ձերինը չէ՞ք նկատեր, ձերինին չափ չէ՞ք պատուեր։ Եթէ այսպէս ընէք, ճչմարիտ քրիստոնեայ էք։ Բ Թագ. Է. 2 համարին մէջ Դաւիթ կ'ըսէ, Ես եղեւնափայտէ չինուած տան մը մէջ կը բնակիմ ու Աստուծոյ տապանակը վրանի մէջ կեցեր է։ Զըլլար։ Սաղ. ՃԼԲ. 1–4 համարները այդ զգացումը աւելի կենդանի կը նկարագրեն։

Կ'ուզէք ամէն ուրիշ տուրքեր տալ եւ Աստուծոյ տուրքը ամենէն վե՞րջը տալ։ Բայց մի՛դ է Աստուծոյ ուզածն ու հրամայածը։ Տես ինչ կ'ըսէ. «Քու բերքերուդ առջի երեսայրներէդ քու Տէր Աստուծոյդ տունը տանիս։» եւ. ԻԳ. 19, ԽԲ. 29 եւն.։ Կ'ուզէք ուրիշ ամէն պարտք վճարել ու Աստուծոյն՝ չվճարել։ Աստուած ինտո կը դնէք, Աստուծոյ պարտքը աւելնէն անկարեւո՞ր կը սեպէք։ Կարդացէք Ղուկ. ԺԴ. 26, «Թէ որ մէկը գայ ինծի կու գայ ու չձգեր իր հայրը, մայրը, ու կինը եւ զաւակները, ու եղբայրները եւ քոյրերը, նաեւ իր կեանքն ալ՝ չկրնար իմ աչակերտս ըլլալ։» «Ան որ Աստուծոյնն է, Աստուծոյ տուէք։»

(*) Այս քարոզը երկու կիրակի առաջ խօսուեցաւ Մոկաց ամպիոնին, և ունեցաւ կարևոր արդիւնք։ Յուսալով որ նոյնպիսի ազդեցութիւն մը ուրիշներու վրայ ևս ընէ, կը խրկենք զայն Ա-եռաբերէի ի հրատարակութիւն։

Բայց կ'ըսէք, ինչ ունինք որ ինչ տանք, բան մը չունինք։ Այս առարկութիւնով Աստուծոյ ձեռքէն չենք պրծներ։ Դուք ինչպէս եւ ինչո՞վ կ'ապրիք։ Միթէ քերէք աղքատ որբեւարքին։ Ղուկ. ԻԱ. 1–4, եւն.։ Բրիստոս մնոր համար վկայել թէ «ամեհնէն աւելի տուաւ։» ինչո՞ւ. ինչ տուաւ։ «Իբ չքաւորանենէն ընդ իբ ունեցածը պոաա։» կ'ուզէք հարստանալ եւ հոգը տալ, աւելցնել եւ աւելցուքէն տալ։ Որքեւարքին առակը ո՛րչափ կը յանդիմանէ այս միտքն ունեցողները։

Շատեր ալ, չատ աւելի անիրաւ ու անողոք, չէ թէ չունին ու չեն տար, այլ ունին ու չեն տար։ Ինչ ըսելով։ «Եթէ ես իմ տասանորդս տամ՝ տասանորդ ալ չէ քսանորդ մը տամ. 100, 200, 500 դահ. կ'ընէ։ Այդչափ բան ինչպէս տամ։» Զգուշանք այսպիսիներու դէմ։ Փոխանակ չնորհակալ ըլլալու որ Աստուած այնչափ օրհնած է զիրենք եւ այնչափ առատ տուած է իրենց որ իրենց եկամտին $^1/_{20}$ը 500 դհ. կ'ըլլայ, եւ փոխանակ ամենքու գայն եւ ուրախութեամբ իրենց չնորհակալութեան ընծայ Աստուծոյ ձեռքը դնելու եւ գոհանալու, Դաւիթի պէս ըսելով, «Ամէն բան քեզմէ է եւ քուկինները քեզի կու տանք,» եւն. (Ա. Մնաց. ԻԹ. 13–17) կը խնայեն, չեն տար, սեպելով թէ կը կողոպտուին։ Հոգեւոր ինչ աղքատութիւն, մանաւանդ ինչ տոսկալի անհաւատութիւն։ Այո, անհաւատութիւն, վասն զի այն որ տասանորդ կու տայ պէտք է այն հաւատքով տայ թէ այդ գոհանողքը կ'ընդուայ Աստուծոյ ու ըստ այնմ ինքն ալ շահագործելու է իրեն գոհանալու, տան ըսէ իբր կողոպտուելու կորսնելու։

Մարկ ըրէք Աստուծոյ խօսքին վկայութիւնը. «Տուէք՝ ու ձեզի պիտի տրուի. աղեկ չափով՝ կոխուած՝ ցնցուած՝ լեփ լեցուն պիտի տրուի ձեր գոգը» (Ղուկ. Զ. 38)։ «Քու հայդ ջուրերու երեսին վրայ ձգէ, վասն զի շատ օրերէն նաքը գանիկա պիտի գտնես։ Եօթնին եւ ութին ալ բաժին տուր» (Ժող. ԺԱ. 1, 2)։ Ո՞վ է որ եօթնէն ու ութէն ալ բաժին կու տայ։ Այն չէ՞ որ կը հաւատայ թէ իր տուածը չվորսուիր, այլ Աստուծոյ քով չահադործելով իրեն կը դառնայ։ Աստուծոյ առնուտուրը միշտ ինչպէս է մարդոյ հետ. լնակարնին մէջ ինչպէս է, բարոյականին մէջ ինչ պիտի ըլլայ։ Արտիզ մէջ, այգիդ մէջ, քանի՞ կը տնկես կամ կը ցանես ու քանի՞ կը քաղես։

Անհաւատ եւ անզգամ չեն ուրեմն այն մարդիկ որ տասանորդական տուրքը չեն տար խորհելով թէ կորուստ կ'երթայ։ Ինչ ըսել կ'ուզես, երբ կ'ըսես, իմ տասանորդական տուրքս եթէ չիտակ հաշուեմ եւ անպակաս տամ՝ 500 դահ. կ'ընէ, եւ թէ ինչպէս տամ այդքան։ Կը հարցնեմ, ինչ ըսել կ'ուզես։ Կը խորհիս թէ Աստուած անհաւատարիմ է կամ անկարող։ Կը վախնաս թէ Աստուած ուտէ այդ քու 500 դահ.դ, երթայ, կամ չկրնայ տալ ու կորի փճանայ։ Ինչպէս քրիստոնեայ կոչենք այդ մարդը որ զԱստուած այդպէս կը նկատէ — անհաւատարիմ կամ անկարող։ Ո՛հ, մեծ, շատ մեծ անիրաւութիւն է, անիրաւութենէ աւելի անօրէնութիւն է կասկածիլ Աստուծոյ վրայ, քիստոնեայ ըլլալ եւ հաւատք չունենալ Աստուծոյ վրայ կամ Աստուծոյ խոստումնեերուն վրայ։

Բայց Աստուած մեզի չափ չուտ չբարկանար անհաւատին վրայ, կասկածողին վրայ, այլ անոր կ'ըսէ, ՓՈՐՁԻ ՁԻՍ։ «Բոլոր տասանորդները դանձատունը տարէք, որ իմ տանս մէջ պաշար ըլլայ, կ'ըսէ զօրաց Տէրը, եւ ասով չը՞ փորձեցէք, թէ արդեօք ձեզի երկինքին պատուհանները չեմ բանար ու ձեզի օրհնութիւն թափեր, այնպէս որ անոր բաւական տեղ չըլլայ» (Մաղ. Գ. 10)։

Բարեկամներ, որ անհաւատ էք թէ տասանորդը օգտակար է, օրհնութիւն եւ առատութիւն կը բերէ, փորձեցէք Տէրը։ Փորձեցէք Տէրը եւ տեսէք թէ իր ըսածին հաւատարիմ է։ Աստուծոյ ծառան Պօղոս ալ կը վկայէ թէ, «Աւելի երանելի է տալը քան առնելը։» Փորձեցէք։ Տալը առնելու ճամբան է, ամենալաւ կերպն է։ Փորձեցէք։ Դուք խօսքի չէք հաւատար, նոյն իսկ Աստուծոյ խօսքին. ուրեմն փորձն ըրէք։ Եւ ինչպէս պիտի ընէք փորձը։ Տարուան մը համար, գոնէ մէկ տարուան համար, տասանորդ գրուեցէք եւ հաւատարմութեամբ եւ յօժարութեամբ, որ տալու մէկ պայմանն է (Բ Կոր. Ը. 11, 12), տուէք ձեր տասանորդները եւ նայեցէք թէ տարի մը վերջ ձեր գործերը աւելի յաջող չեն երթար, ձեր արտն ու այգին աւելի բերք չեն տար, ձեր տուները աւելի լի ու չեն չեն ըլլար։ վերջապէս ուշիկ կերպով որ Աստուած կը կամի՝ դուք աւելի լայն պարագաներու եւ գոհացուցիչ վիճակի մէջ չէք ըլլար։ «Փորձեցէք զիս, կ'ըսէ զօրաց Տէրը։» Աւելի երանելի էր հաւատալ առանց տեսնելու, գործն սկսիլ առանց փորձի միտք ունենալու, ըստ որում այդ մեծ յանդգնութիւն է եւ մանաւանդ Աստուծոյ դէմ մեծ նախատինք է, բայց Աստուած ատոր ալ կը դիմանայ, քու օգտիդ համար այդ նախատինքին ալ կը հանդուրժէ ու կ'ըսէ, փորձեցէք զիս։ Փորձեցէք այո՛։

Բայց արդէն փորձն եղած է, փորձեր եղած են։ Ոմանք փորձառու են։ Եթէ ամէն մարդ փորձն ինք իր վրայ ըրած չէ, գոնէ ուրիշի վրայ տեսած չէ՞ փորձը։ Կարծեմ այս դիւղին մէջ իսկ — հեռու չերթանք — կան այսպիսի մարդիկ, կամ գոնէ մարդ մը, որ ուրախութեամբ եւ յօժարութեամբ տուած է Աստուծոյ ինչ որ կրցեր է տալ եւ զղջացած չէ իր տալուն համար, ընդհակառակն ուրախացած է, չահ տեսած՝ տալով վաստակած եւ խոստովանած թէ տալով օրհնուած է։ Արդեօք գիտէ՞ք ով է ակնարկածս մարդը։ Ժամանակէ մը ի վեր ժողովարան չի գար, չէ թէ չսիրելուն համար, վասն զի հոս եւ ղողնեերուս ամենէն աւելի կը սիրէ Աստուծոյ տունը, այլ չկրնալուն համար, տկար ըլլալուն, դողդղալուն եւ նստել չկրնալուն համար։ Հա. կը տեսնեմ որ գտած էք մարդը եւ անունը կը փափաք իրարու ականջին — Տէրէն է այս, Պ. Յակոբն է։ Ինչ վկայութիւն կու տաք անոր համար։ Անիկա այս տունը, Տէրոջը տունը, իր տանը չափ սիրած չէ՞, հոգացած ու պաշտպանած չէ՞, եւ ատոր համար իր եկամուտէն այնչափ մաս մը ($^1/_{20}$ը) որ հիմա ձեզմէ կը պահանջուի՝ ծախսած չէ՞, կը կարծէք տարուէ տարի Տէրոջը տանը համար։ Եւ հիմա ինչպէս է ինք, Աստուծոյ տալով կողոպտուա՞ծ է, խեղճացած է, ինչպէս որ մինակ մարդ է, անզգամ եւ ծերացած՝ պէտք էր չատ տարտղնած ըլլար, նոյն իսկ անօթի՝ բայց այս բոլոր դիւղին մէջ միշտ կը խոստովանիք թէ ամենէն աղեկ ապրողն եղած է եւ է՝ ինչո՞ւ . . .։

Երկնցաւ այս քարոզը, բայց կարծեմ աւելորդ խօսքեր չխօսուեցան։ Անգամ մըն ալ կարդացէք եւ տուներնուդ մէջ ալ մանաւանդ կարդացէք Սբ. Գրոց այն քանի մը մասերը որ այս նիւթիս կը վերաբերին։ Մաղ. Գ. 7–14, Անգ. Ա. 2–11, Բ. 15–19, Ա Մնաց. ԻԹ, յատկապէս 10–20 համարները, Բ Մնաց. ԼԱ. 4–12, եւն.։

Վերջին ընթերցուածին չորրորդ համարին մէջ, մանաւանդ վերջին մասին մէջ, կը ցուցուի պատճառը թէ ինչո՛ւ տասանորդ կը տրուի. «որպէս պի անունք —Դևւտացիները — հիմակուան լեզուով վարդապետ, վարժապետ, վարժուհի, քարոզիչ եւ պատուհի ընտանեները, վերջապէս այն ամէնը որ ժողովրդեան մը չահերուն կը ծառայեն, «անոնք Տէրոջը օրէնքը կատարելու մէջ զօրանան.» այսինքն ժողովրդի բարոյականին նաեւ անոր առաջնորդուելուն եւ առաջանալուն հոգ տանիլ կարենան։

Ուրեմն տասանորդական արդ նպատակը ժողովրդեան մը կրնականա–կրթական գործերը վարող մարդոց ապրուստը հայթայթել է։ Այս է Աստուծոյ կամքն ու հրամանը։ Այս է նոյն իսկ Աստուծոյ տալ։ Դժուա՞ր կու գայ ձեզի։ Տեսէք ինչ կ'ըսէ Պօղոս. «Թէ որ մենք ձեզի հոգեւոր բաներ սերմանեցինք, մե՞ծ բան մըն է՝ թէ որ ձեզմէ մարմնաւոր բաներ հնձենք։ Կարդացէք Ա կոր. Թ. 7–14։ «Տէրը հրաման տուաւ, որ Աւետարանը քարոզողները Աւետարանէն ապրին։» Ակնարկուած հրամանը կը գտնէք Ղուկ. Թ. 1–6 եւ ժ. 1–8ի մէջ։ Սմիւտումը սա է. «Գացէք (կ'ըսէ 12ին եւ 70ին) Աւետարանը քարոզեցէք, եւ ուր որ մտնէք, անոնցմէ կերէ՛ք եւ խմեցէք։» Ասոր համար արգիլեց հետերնին առնել քսակ, պարկ, կօշիկ, եւն.։

Մեր քարոզի նիւթն էր տասանորդական տուրքի առնչութիւնները քարոզութեան հետ։ Հիմա հասկցուեցաւ թէ ինչ կապ ունին տասնը իրարու հետ։ Մեր քարոզին վերջաբան ընենք Առակ. Գ. 9, 10 համարները. «Տէրոջը պատիւ ըրէ քու ստացուածքէդ եւ քու բոլոր բերքերուդ հրաչայրներէն։» Ահա պատուէրը։ «Ձեւ քու չտեմարաններդ առատութեամբ պիտի լեցուին, ու հնձաններդ նոր գինին դուրս պիտի թափին։» Ահա խոստումը։

Մոկունք ՄԻՀՐԱՆ Ե. ԳԱՐԻԵԼԵԱՆ
19/24 Օգոս. 1898

ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Մեզի հասած երկար նամակ մը ընդարձակօրէն կը հերքէ Վանայ Ամերիկեան գպրոցին եւ որքանոցին դէմ Պոլսական թերթի մը մէջ երեւցած կարդ մը քննադատութիւններ։ Այս երկրին մէջ Ամերիկեան միսիոնարներու վերին հակողութեան ներքեւ կատարուած կրթական եւ ողորմասիրական բովանդակ գործը Հայոցմէ այնքան լաւ ընդունելութիւն գտած եւ իսրտէ այնքան գնահատուած է (մանաւանդ բոլոր մեր բարձր վարժարանները եւ գոլէճները ղրկուած Հայ պատանիներու եւ օրիորդներու թուոյն չատկմամբ) որ մեզի տեղւոյ վայրապար վատնում կը թուի անհիմն ամբաստանութիւններու հերքումն հրատարակել թերթիս մէջ։ Սոյն պատճառաւ իսկ զանոնք կ'ընենք յարգելի եկեղեցականի մը կողմէ Վանայ Ամերիկեան միսիոնար Տր. Բէյնոլտսի ուղղուած բարձր գովեստի նամակ մը որով կը վերջանայ յիշեալ հերքմանագիրը։ Խմբ. Ա–եա.

ԱԶԳ

Անգղիադէտ փորձառու ուսուցիչ մը պատրաստ է չատ չափաւոր գնով Անգղիերէնի դաս տալ փափաքողներուն։ Տեղեկութեան համար դիմել Պայպըլ Հաուսի գրատունը։

Երիտասարդաց կիրակնօրեայ աղօթքի ժողովը կը սկսի ժամը $8^1/_2$ին (Ը. Թ.) Պայպըլ Հաուսի մատրան մէջ։ Խորհրդածութեան նիւթն է Սաղ. ԿԴ. 1 համարը։

ՀԱՆԴԷՍ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ուրբաթ Սէլամլըգի արարողութիւնէն ետեւ Աւստրիական դեսպան Պառոն Քալիչէ եւ Իտալական դեսպան Մ. Փանսա յաջորդաբար պատիւ ունեցան Վեհ. Սուլթանին ներկայանալու ոչ–պաշտօնապէս։

Ուրբաթ երեկոյ Հոլանտական դեսպան Պառոն Վան Սթաալ Փիէրչիլ եւ Սպանիական դեսպան Քամիլօ Սակրատօ մարքիզը կայս. պալատան մէջ ճաշկերէ ետեւ պատիւ ունեցան ոչ–պաշտօնապէս ներկայանալու Ն. Կ. Վեհափառութեան։

Վեհ. Սուլթանն հրամայեց որ կրօնական հրահանգութիւն աւանդուի Միլքիյէ վարժարանին մէջ, որպէս զի հոն դաստիարակուած պաշտօնեաներն իրենց պարտականութիւնները պատշաճապէս գործադրելու համար հարկաւոր դիտութիւնն ունենան Մահմետական կրօնի սկզբանց վրայ։

Վեհ. Սուլթանի կողմէ ղեկուցուած է Սինոպի էօմէր էֆ. անուն կրօնաւորին թէ երրորդ կարգի Օսմանիյէ պատուանշան ընդունած է եւ թէ կայսեր անձնական դանձուն ծախքով կրօնական դպրոց մը պիտի շինուի Սինոպի մօտ ի Դըրդէ, ուր ուսանողներուն ռոճիկ պիտի արուի, տարին ալ 1,500 դահ. պիտի վճարուի աղօթքի համար եւ 2,000 դահ. պիտի բաշխուի ուսանողներուն։

Մահմետական կրօնի սկզբանց ծանօթանալու համար կրօնական ուսանողներուն տուելի նպատակելու նպատակաւ Վեհ. Սուլթանը հրամայած է կրօնական կարգ մը կարեւոր գիրքեր բաժնել մայրաքաղաքիս կրօնական դպրոցներու ուսանողներուն։

Ալպանիի կողմերէն Պլեւլիսի մէջ բանտարկուած իբր 150 Հայեր կայս. հրամանաւ ազատ արձակուեցան Վեհ. Սուլթանի գահակալութեան տարեդարձին առթիւ։

Վեհ. Սուլթանը Հոլանտայի Թագուհիէն ընդունեցաւ ինքնագիր նամակ մը, որով պաշտօնապէս կը ծանուցուի Թագուհիին գահակալութիւնը։

Այս տարի ալ կարգ մը Ցոյն երիտասարդներ պիտի ընդունուին Միլքիյէ եւ կայս. ուրիշ վարժարաններ։

Մէյտուհ փաշա, որ Էլասոնայի բանակին մէջ կիսաբաժնի մը հրամայտատար էր, պատերազմական նախարարութեան ընդհանուր խորհրդին նախագահ անուանուեցաւ։ Նոյն բանակի կիսաբաժնի հրամանատարին Հայտար փաշա ալ բանակի մատակարարութեան դիւանին պետ կարգուեցաւ։

Առաջին կարգի Մէճիտիյէ պատուանշան չնորհուեցաւ Տր. Փավլաքի փաշայի։

Սրտաբին գործերու նախարարութեան իրաւագէտ խորհրդական Հագոը էֆ. նահապետութեան տակ յանձնաժողով մը կազմուեցաւ, որպէս զի 1900ի Ֆրանսական ցուցահանդէսին մէջ գործուելիք պատրաստութիւնները ընեն։

Քազաքապետութիւնն արտօնուած է 20,000 ոսկւոյ փոխառութիւն մը կնքել որպէս զի Օրթաքէօյի մէջ կարգ մը չէնքեր գնէ՝ փողոցները լայնցնելու եւ զանոնք վերաշինելու ծախուց համար։ Քազաքապետութիւնը Մբսոր Զարչէ Ֆինճանճըար Եոզուչը տանող փողոցը կրանիթ քարով սալարկեց, որով բաւական աւելցաւ այդ փողոցին փայլը։

Կրթական նախարարութիւնը յմնցուց տպագրութիւնն իր տարեցոյցին, որ ի մօտոյ ի վաճառ պիտի հանուի 20 դահ.ի գնով։

Չինուորական նոր կայաններ պիտի հաստատուին այլեւայլ տեղեր Սըվազի կուսակալութեան այլեւայլ կողմերը։

Իզմիրի մաքսային իշխանութիւնները պաշտօնապէս կը ծանուցանեն թէ տեղւոյն մաքսատան վերջին հրդեհէն այրած տոմարներն հին էին եւ անպէտ ածական, եւ թէ այժմու գործածական տոմարները, նաեւ մաքսատան վերջին քննութիւններուն վերաբերեալ բոլոր թղթերն ազատուած են։

Օսմանիյէի եգիպտական բանակին զործողութիւններուն վերաբերեալ մանրամասն լուրերէն կը տեսնուի թէ տեղւոյն ճակատամարտը, սոսկալի կատաղութեամբ մղուած է։ Սուտանցիներն երկու անգամ Քիչընըր փաչայի բանակին վրայ յարձակեցան մեծ բազմութեամբ եւ կորստովետ մղուեցան։ Ապա Քիչընըր փաչայի բանակն յարձակողականի ոկսաւ եւ իր առջեւէն քշեց ամէն բան։ Միեւնոյն ժամանակ զեռլին թնդանօթակիրներն յառաջացան դէպ Օսմանիյէ եւ երկու ժամ ռմբակոծեցին տեղւոյն ամրութիւնները։ Ուրբաթ աւուր բախտնիներուն մէջ Սուտանցիներն ունեցան 10,000 մեռեալ, 16,000 վիրաւոր եւ 4,000 հոգի գերի բռնուեցան։ Նոյն երեկոյ Քիչընըր փաչա մտաւ Օսմանիյէ եւ միւս օրը Խարթում։ Սուտանցիներու հրամանատարն իր բոլոր բանակը կորնդնելով՝ միայն 150 մարդով փախաւ դէպ Էլօպէյիտ ի Քորտոֆան։ Եգիպտական հինգ հարիւր զօրք ուղտի վրայ հեծնելով կը հալածեն այդ հրամանատարը եւ բռնած են հարիւրի չափ ուղտեր, որ սահմանուած էին՝ փախուստի պահուն անոր գոյքերը փոխադրելու համար։ Օսմանիյէի ճակատամարտին մէջ Քիչընըր փաչայի բանակն ունեցաւ 200 մեռեալ եւ 800 վիրաւոր։

Շաբաթ Թէմպէքիի ընկերութեան բաժնետէրերն իրենց տարեկան ժողովը ըրին ի Գալաթիա։ Ընկերութեան այս տարւոյ զուտ չահն է 25,614 ոսկի։ Անցեալ տարւոյ չահն էր 13,430 ոսկի։ Բայց, հակառակ չահուն այս մեծ յաւելման, որոշուեցաւ չահաբաժին չտալ, այլ պահեստի դրամարկղին վրայ բարդել բոլոր յաւելուածը։

Մախսուսէի չոգենաւային վարչութիւնը Լոնտոնի մէջ չոգենաւ մը գնեց, որ 2,500 տակառաչափ տարողութիւն ունի եւ ի մօտոյ ճամբայ պիտի ելլէ հոս դալու։

Մէսաժըրիի Օբէնա չոգենաւը որ անցեալ հինգշաբթի պիտի ուղեւորէր Մարսիլիա՝ չորեքշաբթի երեկոյ Պէյրութէ մայրաքաղաքս ժամանեց, բայց Սալըխազարի մօտ խրեցաւ։ Տեղէն հանելու համար ամէն ջանք անօգուտ եղաւ մինչեւ որ բոլոր բեռը չպարպուեցաւ։ Այդ գործողութենէն ետեւ ուրբաթ նաւաձիգ չոգենաւով քաշուելով հանուեցաւ տեղէն եւ կիրակի ուղեւորեցաւ Մարսիլիա։

Սէլանիկի նահանգին մէջ Սէրէզի մօտ բնակող Ալպանիացի մը մինչեւ ծունր խնդրած է քարիւղի երկու հոր բանեցնելու, գրաս կ'ըսէ թէ լինք գտած է այդ նահանգին մէջ։

Բերայի բանտապետ Ահմէտ Բաեխմ էֆ. գտաւ ենթարկուեցաւ բանտարկեալներէն դրամ կորզած ըլլալու ամբաստանութեամբ։ Այս ամբաստանութիւնը չհաստատուեցաւ, բայց հակկշռեցաւ թէ իր ատորակատեալներէն ոմանք դրամ առած են բանտապետներէն, եւ Ահմէտ էֆ. իր մէկ ամսականը տուժելու դատապարտուեցաւ այն անհոգութեան համար, որով այդ մարդիկ այդպիսի բան մը ընելու միջոց գտած էին առանց իմացուելու։

Լիբանանի մէջ Մէրճաթի երկաթուղւոյ կայարանապետն սպանուեցաւ աւազակախմբէ մը, որ ոճիրը գործելէ ետեւ առաւ տարաւ անոր դրամարկղը եւ կտրելով յափշտակեց մէջը գտնուած դրամը։

Գերեվաճառն արդիւնելու պաշտօն ունեցող Եգիպտական զօրքերն Յունիսի մէջ 38 գերի արձակեցին։ Առնց 17ը Սուտանցի այր էին, 15ը Սուտանցի կիներ եւ 6ը Հապէշուհի։

Պուլկար կառավարութեան պաշտօնաթերթը կ'ըսէ թէ անհիմն են վերջերս տարածուած այս գրոյցները թէ Ֆերտինանտ իշխանը նպատակ ունի Սոպրանիյէէն խնդրելու որ իշխանապետութեան յաջորդի վերաբերեալ այժմու օրէնքները փոխուին։

Պուլկար անասնաբոյժ բժիշկներ եկած են մայրաքաղաքս, որպէս զի քննեն Փարիզի Փասթէօւրեան Հաստատութեան կողմէ դրկուածին նման պատրաստուած չիճաղեղով արջառախտ դարմանելու այն մեթոտը, զոր կը գործածէ Տր. Նիքոլ։

Անգղ. նորընծաիր դեսպան Սըր Նիքոլաս Օքոնըրը մայրաքաղաքս պիտի ժամանէ յառաջիկայ չաբթու։ Քանի մը չաբաթ պիտի մնայ Անգղ. դեսպանատան ամարանոցին մէջ ի Թարապիա եւ ապա պիտի փոխադրուի Բերայի Անգղ. դեսպանատունը։

Պուլկար թերթեր կ'ըսեն թէ Ռումանիոյ կարող թագաւորը Բաւայէ վերադարձին Ֆերտինանտ իշխանին այցելութիւն պիտի տայ անոր ամարանոցին մէջ որ մօտ է Վառնայի։

Երրորդ կարգի Մէճիտիյէ պատուանշան չնորհուեցաւ Նիքսարի Ցոյն մետրապոլիտ Տ. Ալեքսանտրի, Նէվրոքոփի մետրապոլիտ Տ. Նէոֆիթոսի եւ Զաթալճայի առաջնորդ Տ. Անթիմոսի։

Պաշտօնապէս ղեկուցուեցաւ թէ անունք որ Ցունական պատերազմին կորուստ կրած են եւ հատուցում պիտի պահանջեն՝ Օգոստ. 10էն մինչեւ վեց ամիս իրենց պահանջի հաշիւները ներկայելու են հանդերձ վաւերական պաշտօնագրերով։ Այդ պահանջները եւ ապացոյցները անձամբ կամ օրինաւոր փոխանորդներու միջոցաւ ուղղակի պիտի ներկայացուին հատուցում բաժնող յանձնաժողովին կամ նահանգային կուսակալներու։ Վերամսեայ պայմանաժամուն լրանալէն ետքը ներկայուած պահանջները անընդունելի պիտի ըլլան։

Սպանիամերիկեան պատերազմին ընթացքը դիտելու պաշտօնով Ամերիկա ղրկուած Զօր. Էնվեր փաշա Ուաչինկթընէ մեկնած է մայրաքաղաքս գալու։

Սոֆիայէ կը ծանուցուի թէ Պուլկարիոյ պատերազմական նախարար դնդապետ Իվանով հրաժարած է եւ ոպայակոյտի պետ դնդապետ Փափրիքով անոր յաջորդ պիտի անուանուի։

Պուլկարիոյ իշխանին մայր Քլեմանթինն իշխանուհին, որ անցեալ ձմեռ ծանրապէս հիւանդացաւ ի Վիէննա, անցեալ ուրբաթ ժամանեց Վառնա եւ այցելութիւն տուաւ իր որդւոյն։

Հայոց Պատրիարքարանի կառն ժողովը անցեալ չաբթու իրաւախոհութեամբ լուծեց Գարակէօզեան կտակի խնդիրը։ Գրիգոր էֆ. Գարակէօզեան մուրհակ մը պիտի տայ, որով պիտի հաստատէ թէ 20,000 ոսկի առած է Ազգ. Հիւանդանոցի մետուկէն, եւ

այդ գումարին վճարման երաշխաւոր պիտի ըլլան Գարակէօզեան միւս ժառանգորդները։ Մուրհակին ստորագրուելէն անմիջապէս ետեւ կտակը Գարակէօզեանց պիտի յանձնուի եւ յետոյ որքանոյն կառուցման եւ որոշեալ գումարով կալուածներու պետան պիտի ձեռնարկուի։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ա֊ոպէա. Էլիզաւէթ կայսրուհին չաբաթ մեռաւ ի Թէրմէ, Ժընեվի մօտ, Զուիցերիա։ Այս ախտը լուրն ամէն տեղ մեծ ահաբեկումի, միանգամայն մեծ զայրոյթի յառաջ բերաւ մահուան պարագաներուն համար։ Կայսրուհին կէսօրէն քիչ յետոյ պանդոկէն ելած էր երթալու համար լճափի մը նաւամատոյցը։ Թեթեւ ինկաւ, բայց կրցաւ նորէն ելլել եւ մտաւ նաւը ուր կորնդուց իր դիտակցութիւնը։ Շոգենաւը բաժնուեւ ցաւ նաւամատոյցէն, բայց ետ դարձաւ չըւոով, վասն զի չորթաւեցաւ Կայսրուհին։ Անոր կ'ընկերակցէին պատուական տիկին մը եւ ծառայ մը միայն։ Շոգենաւին մէջ նաւապետն իր կրցածն ըրաւ սիրաւեցնելու համար Կայսրուհին, բայց ի զուր։ Պատուական տիկինն հարցուց Կայսրուհուհին թէ ցաւ կը զգար, «Ոչ» պատասխանեց ան։ Ժընեվի առեւտրական սենեակի անդամներէն Մ. Թէխէ, որ այս մահուան ականատես եղաւ, քիչ մը կանչեց իսկոյն եւ Կայսրուհին տարուեցաւ պանդոկ, ուր բժիշկը ջանաց վերադարձնել անոր չնչառութիւնը, բայց ի զուր։ Մեռած էր Կայսրուհին։ Քանանայ մը վերջին ծիսումը տուաւ անոր երբ դեռ չէր մեռած։ Մարմինը զմռսուելով դրուեցաւ մեռաղէ դագաղի մը մէջ, որ կնքուեցաւ։ Այսօր կը տարուի Վիէննա եւ չաբաթ առտի պիտի ունենայ թաղման հանդէսը։ Զուիցերիոյ Ազգային Ժողովը իսկոյն հրահանգ տուաւ իր դեսպանին ի Վիէննա՝ Աւստրիոյ կառավարութեան յայտնել այս ցաւալի դէպքը եւ նախարարներէն խնդրել որ Կայսեր հաղորդուի իր խորին վիշտը եւ կարեկցութիւնը այս սոսկալի տղետին համար։ Վիէննայի Նէօյե Ֆրէյե Փրէսէ թերթը կ'ըսէ թէ Ֆրանց Եողէֆ կայսրը այս դոյժն առնելուն պէս վրձկեցաւ եւ ըսաւ, «Բան մը չմնայուեցաւ լինի այս աշխարհի մէջ։» Ֆրէմդենպլատ կ'աւելցնէ թէ Կայսրն ըսաւ որ կարող չէ հասկնալ թէ ինչպէս այսպիսի վախճան կը գտնէ կին մը, որ բոլոր իր կեանքին մէջ ոչ մէկուն վնաս ըրած է եւ բարիքէ զատ բան մը չէ ըրած ոեւէ մէկուն։ Կայսրն իսկոյն հրամայեց որ տեղի չունենան վինուորական մարզանքները որ պիտի ըլլային, եւ պատուիրեց որ արքունիքը վեց ամիս սուգ բռնէ։ Վիէննայի եւ Պուտա֊փեշթի, եւ արդարեւ Աւստրիոյ եւ Հունգարիոյ բոլոր քաղաքներուն, մէջ ոգոյնչանները կախուեցան։ Կայսեր ցաւակցական հեռագրեր ղրկուեցան աշխարհի ամէն կողմերէն։ Կիրակի կէսօրէն ետքը Թէվֆիք փաշա եւ Միւչիր Էահէմ փաշա Պէօյիւքտէրէ դացին Աւստրիական դեսպանին հաղորդել Վեհ. Սուլթանին վշտակցութիւնը, միանգամայն յայտնել թէ, ինչպէս ոգոյ, նուազածութիւններ եւ զուարճութիւններ դադրեցուցած են կայս. հրամանաւ։ Մայրաքաղաքիս բոլոր դեսպանատուները եւ դեսպանական պահականաւերը, միանգամայն Աւստրիական Լոյտի շոգենաւերը կիսաճոպի վրայ դրօշ պարզած են եւ չատ մարդիկ Աւստրիական դեսպանատունը գացին իրենց վշտակցութիւնը յայտնել այն դժբախտութեան համար որ այնքան յանկարծակի եկաւ Աւստրիոյ կայս. տան եւ ժողովրդին։ Էլիզաւէթ կայսրուհին Պավիէրայի իշխանուհի էր։ Ծնաւ 1837ին, մեռաւ գրեթէ 61 տարեկան։ Ֆրանց Եողէֆ կայսեր հետ ամուսնացաւ 1854 տարւոյն Ապրիլ ամսոյն մէջ։ Ունեցաւ երեք զաւակ, արքիդքսուհի Ժիզել, արքիդուքս Ռուտոլֆ, եւ արքիդքսուհի Մաւի Վալէռի։ 1889ին Ռուտոլֆ իշխանին մահը սոսկալի հարուած մը եղաւ Կայսրուհուհոյն։ Այնուհետեւ չատ փափկացաւ անոր առողջական վիճակը, որուն համար չատ ժամանակ տրուաւ ուղեւորութեան։ Ֆրանց Եողէֆ կայսրը Կայսրուհիին մեռնելէն ի վեր եղած չէ իր Շէօնպրունի պալատէն որ մօտ է Վիէննայի։ Բայց արքունեաց բոլոր մարդիկ կը զարմանան դիւցազնական այն համակերպութեան վրայ, որով կրեց այս սոսկալի հարուածը։ — Հունգարիոյ վարչապետ Պաոն Պանֆի Հունգարիոյ Երեսփ. Ժողովին մէջ ճառ մը խօսելով պաշտպանեց այն անօրինութիւնը, որով նախարարութիւնն յապաղեց իր մաքսերը եւ եղերմուտքը Աւստրիական Բայսարաթին կարելի չէ քուէարկել առ Հունգարիոյ հետ պետական համաձայնութիւնը, Հունգարիոյ համար պէտք չկայ առանձին գործելու։ Երբ այդ յայտնուի յատակ կերպով, այն ատեն կը դործէ Հունգարիոյ նախարարութիւնը։ Այդ ճառը չատ անհաճոյ եղաւ Ժողովին Ընդդիմադիր անդամներուն, բայց մեծամասնութեան կողմէ ընդունուեցաւ առանց առարկութեան։

Ֆրանսա. Տրէյֆիւսի խնդիրը կը չարունակէ միտքերն զբաղեցնել ամէն ուրիշ չահերէ աւելի։ Պատերազմական նորընտիր նախարար Զօր. Զիւլէնտէն չաբաթ լմնցուց ուսումնասիրութիւնն այն թղթերուն, որոնց զօրութեամբ դատապարտուեցաւ Տրէյֆիւս, եւ ապա դատական նախարար Մ. Սարիէնի յանձնեց բոլոր թղթերը։ Մ. Սարիէն դիմեր ի բուն քննել այդ թղթերը, որոնք մինչեւ ցարդ մեծ զգուշութեամբ կը պահուէին Պատերազմական պաշտօնատան մէջ։ Փարիզեան քանի մը թերթեր կ'ըսեն թէ Զօր. Զիւլէնտէն յայտարարած է թէ լինք հակառակ է Տրէյֆիւսի դատին վերաքննութեան եւ թէ պիտի հրաժարի եթէ նախարարութիւնը որոշէ վերաքննել։ Բայց Թան կ'ըսէ թէ այդ մասին իրապէս յայտնի բան մը չկայ։ Օտար քանի մը թերթեր կ'ըսեն թէ Գերմանիա Փարիզի մէջ դիւանագիտական տնօրինութիւններ ըրած է Տրէյֆիւսի դատին վերաքննութեան դէմ։ Սակայն այս դրոյցը կէս պաշտօնապէս կը հերքուի Փարիզի մէջ։

Ռուսիա. Սբ. Փեթերսպուրկէ կ'ըսուի թէ եւրոպական գրեթէ բոլոր կառավարութիւնները սկզբամբ ընդունած են զէնքնկեցութեան համար դեսպանախորհուրդ մը դումարելու Ռուսական առաջարկը, բայց կառավարութիւններէն ոմանք վերապահութիւն կ'ընեն առաջարկին քանի մը մասերուն նկատմամբ։ Կ'ըսուի նաեւ թէ Մուրավիեվ կոմսը Ֆրանսական դեսպանին ինչ ինչ բացատրութիւններ տուած է, որոնք բոլորովին կը գոհացնեն Ֆրանսական կառավարութիւնը։ Միւս կողմէ զէնքնկեցութեան խորհուրդն այնչափ չպաշտպանուիր Գերմանիոյ կայսրէն, որ անցեալ չաբթու առնախօսութեան մը մէջ ըսաւ թէ խաղաղութիւնը պահպանելու միակ միջոցը սա է որ Գերմանիա մնայ միշտ պատերազմի համար կազմ եւ պատրաստ ըլլալու լաւագոյն կացութեան մէջ։

Սպանիա. Հեռագրական գործակալութիւնները անցեալ չաբթու ծանուցին թէ Սպանիական խորհրդարանն իր նիստը փակեց։ Այս ճչմարիտ չըլլալէն զատ Քորթէզը քանի մը փոթորկալից նիստեր ունեցաւ, որոնց մէջ սաստիկ քննադատուեցաւ նախարարութիւնն իրրեւ պատերազմին բոլոր աղետներուն պատասխանատու։ Սակայն չաբթի Սպանիոյ Ծերակոյտը քուէարկեց հաչտութեան նախաչաւիղ պայմանագրութիւնը եւ արտօնեց նախարարութիւնն ըստ այդ պայմանագրին հաչտութիւն հիմնել Միացեալ Նահանգներուն հետ։ — Սանթիակօ վերադարձող Սպանիական զօրքերն Սպանիոյ մէջ պատուով ակամայ ախորժութեամբ ընդունուեցան, քանզի չատ խղճալի վիճակի մէջ են հիւանդութեամբ։ Ուղեւորութեան միջոցին 50—60 մարդ կը մեռնի ամէն նաւու մէջ։

Մէքսիկա. Ամերիկեան կառավարութիւնը պատերազմին յանկարծ վերջ նանալուն վերայ եղական կացութեան մը մէջ կը գտնուի։ Գանձուն մէջ ունի 50,000 000 ոսկի, որուն պէտք չկայ։ — Ժողովրդային սա կարծիքը թէ Պատերազմական նախարար Զօր. Էլգըր պատերազմին առեն լաւ հոգ չտարաւ զօրքերուն՝ նախագահ Մաքինլիի պատճառ եղաւ հրամայելու որ քննութիւն մը բացուի Պատերազմական պաշտօնատան արարքներուն վրայ։

Այլեայլ. Անգլիոյ Գաղթական նախարար Մր. Չեյմպըրլէն Ամերիկա գնայ եւ լրագրի թղթակիցներն անոր կարծիքը խնդրեցին ընթացիկ զանազան խնդիրներու վրայ։ Կ'ըսուի թէ ըսած է որ Անգլիա եւ Գերմանիա դաշնակցած են գաղթական քաղաքականութեան մասին, եւ թէ Անգլիա պատրաստ է դաշնակցիլ նաեւ Միացեալ Նահանգներուն հետ։ — Զինու Սրտաքին գործերու նախարար Լի Հունկ Զանկ պաշտօնանկ եղած է, կը կարծուի, Անգլիոյ պահանջմամբ։ Այս պաշտօնանկութիւնը դժբախտութիւն կը համարուի Ռուսիոյ մէջ։ — Հոլանտայի Վիլհելմինա թագուհին Լահէյ վերադարձաւ եւ մեծ խանդավառութեամբ ողջունուեցաւ քաղաքին բնակիչներէն։ — Կ'ըսուի թէ Աւստրիա կ'առաջարկէ որ եւրոպական կառավարութիւններն հաւաքապէս Զուիցերեան կառավարութեան յորդոր կարդան աւելի դգուշութիւն ընել իտալացի անիշխանականներուն Զուիցերիա ապաստանելուն թոյլ տալու մասին։

ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Սպանիոյ երեսփ. Ժողովը վաւերացուց Ամերիկայի հետ հաչտութեան հիմը կազմող նախաչաւիղ պայմանագիրը։

Կ'ըսուի թէ Սերպիոյ Ալեքսանտր թագաւորը հրաժարած է Զուիցերիա ուղեւորելու դիտաւորութենէն։

Փիլիպպեանց Վիսքայեան Կղզեխմբին մէջ խումբ մը ապստամբներ վտրձեցին ցամաք ելլել, բայց Սպանիական զօրքերը կրակ ըրին անոնց վրայ եւ ընկղմեցին անոնց նաւը։ 100 ապստամբներ խեղդուեցան։

Գերմանիոյ կայսրը, Սաքսոնիոյ թագաւորը, Ռուսական մեծ֊դուքս մը եւ Նաւոլիի իշխանը չաբաթ Էլիզաւէթ կայսրուհուոյն յուղարկաւորութեան ներկայ պիտի ըլլան ի Վիէննա։

ԴՐԱՄԱԿԱՆ

Գանձուէսէ	24	18	
Բաւիկեան երկաթուղի	108	50	

ԴՐԱՄԻՔ, Օսմ. ոսկին 100֊ի

Մէճիտիէ	107	30	Նաբոլէոն 87 17
Մէթալիք	97	10	Գրիվից 51 7
Մահը արծաթ	103	5	Անգլ. ոսկի 109 37
Ռուսիոյ բոլ	90	10	Մահէթ Թղթ. 8 58

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ
Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Ա. ՑԱԿՈՐ ՊՕՑԱՅԵԱՆ
Փիճաճանգլար Եոգուղը, Ամերիգան խան